

ESQUEMES

Història d'Espanya – Segle XX

ÍNDEX

La fallida del reformisme dinàstic (1901 - 1917)	p. 3
Canvis demogràfics i econòmics a inicis del segle XX	
El reformisme dinàstic i les seves oposicions	
De la Solidaritat Catalana a la Setmana Tràgica	
L'impacte de la Primera Guerra Mundial	
La Mancomunitat de Catalunya	
Conflictivitat social i el nou sindicalisme obrer	

La crisi final de la Restauració i la dictadura de Primo de Rivera (1917 - 1931)	
La Crisi de 1917 i l'Assemblea de Parlamentaris	p. 15
Els anys del pistolisme i el "trienni bolxevic"	
El Desastre d'Annual	
La Dictadura de Primo de Rivera	
La crisi final de la Restauració	
Presentació d'imatges sobre el tema - Power Point	

La Segona República Espanyola (1931-1936)	p. 25
La proclamació de la República i la seva conjuntura	
El període constituent i la Constitució de 1931. El primer Govern de Manuel Azaña.	
El Bienni Reformista i l'Estatut d'Autonomia de Catalunya	
El Bienni Negre i les revolucions de 1934	
L'etapa del Front Popular i la conspiració militar	
Personatges i partits polítics de la Segona República	

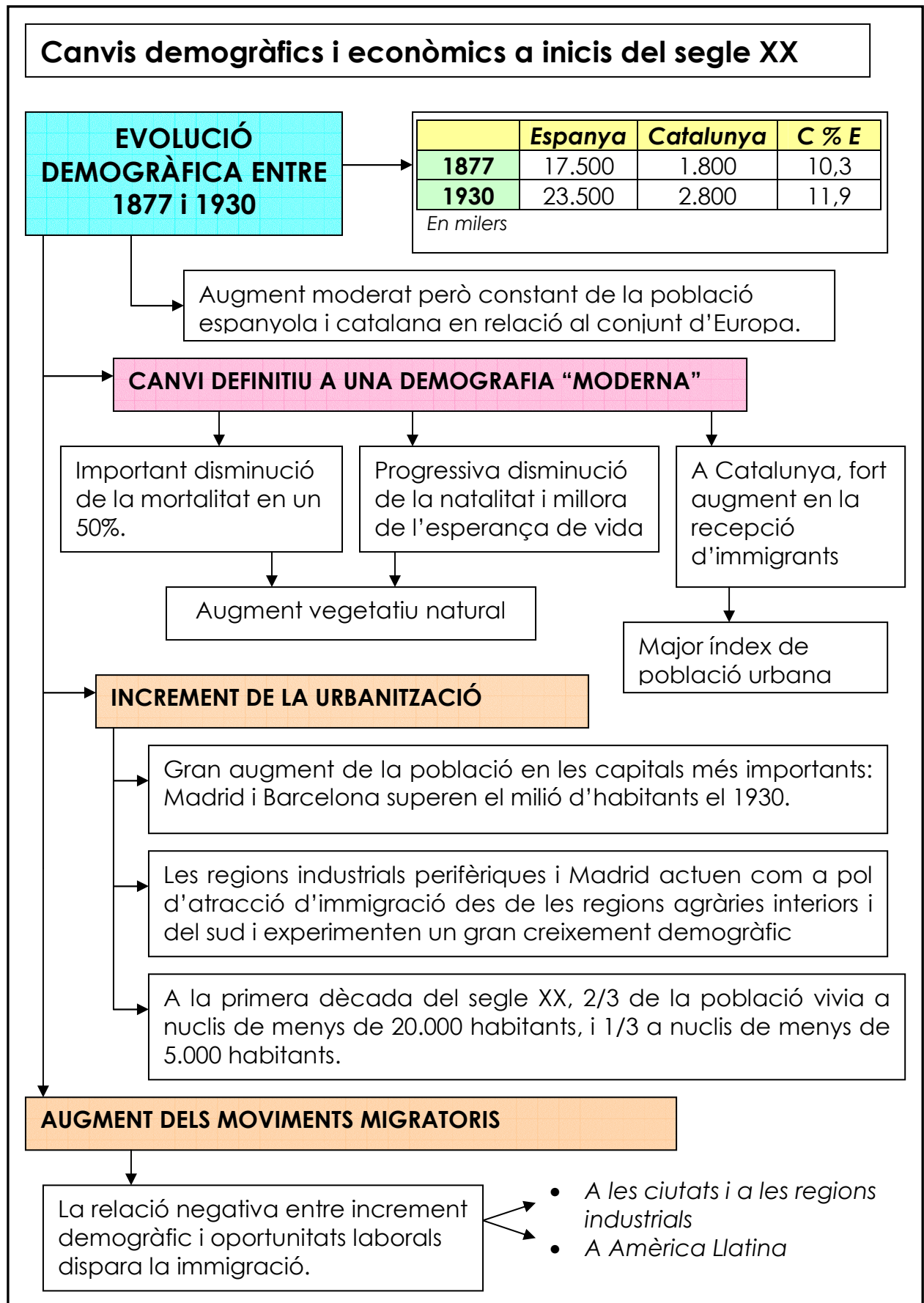
La Guerra Civil Espanyola (1936-1939)	p. 35
L'esclat de la Guerra Civil	
Franco: de Generalísimo a Caudillo	
Revolució i col·lectivitzacions a la zona republicana	
Del Maig del 37 als Tretze Punts del Dr. Negrín	
El desenvolupament bèl·lic: les fases de la guerra	
Viure en guerra	

La Dictadura franquista (1939-1975)	p. 49
Dades biogràfiques de Francisco Franco	
Els anys 40: de l'època blava a l'autarquia	
Els anys 50: de l'aïllament internacional al <i>Plan de Estabilización</i>	
Els anys 60: el "desarrollismo" i el creixement econòmic	
Els anys 70: els últims anys de la Dictadura	

La transició a la democràcia (1939-1982)	p. 65
Els inicis de la transició (1975-1976)	
El Govern d'Adolfo Suárez i la Constitució de 1978	
Crisi econòmica, terrorisme i la caiguda de Suárez	
La transició a Catalunya i l'Estatut d'Autonomia	
El PSOE al poder: Felipe González i la política del canvi	

Font: <http://www.xtec.cat/~jcastel6/historia%20xx.htm>

Compilat per Historiata: <http://historiata.wordpress.com/>

EL PROBLEMA AGRARI I LES TRANSFORMACIONS AL CAMP ESPANYOL

Augment de la producció agrària per sota de l'augment de la demanda

Polítiques aranzelàries proteccionistes

Insuficiència en les innovacions tecnològiques en el camp

Preus dels aliments bàsics massa elevats en relació a la capacitat adquisitiva mitjana a Espanya.

Influència negativa sobre el consum i sobre la industrialització

Els grans problemes del camp espanyol a inicis del segle XX

Baixos rendiments a causa de la qualitat del sòl i la manca d'aigua.

Manteniment d'estructures de la propietat de la terra inadequades.

Crisi de la fil·loxera a Catalunya i a altres regions vitivinícoles.

Situació de pobresa endèmica en el camp espanyol.

Increment de la conflictivitat social en el camp.

NECESSITAT D'UNA REFORMA AGRÀRIA PENDENT.

Algunes regions mediterrànies inicien l'expansió d'una nova agricultura moderna i orientada al mercat

Catalunya, País Valencià, La Rioja, alguns punts d'Andalusia ...

Vinya (vi), olivera (oli), cítrics ...

Les inversions i la modernització d'aquests sectors van destacar en relació a la producció cerealística de la Meseta, però no eren suficients per produir una agricultura competitiva amb la britànica o la del centre d'Europa.

El Reformisme dinàstic i les seves oposicions

Crisi política i moral com a conseqüència del **Desastre de Cuba** de 1898

El 1902 es produeix la coronació del rei **Alfons XIII** (fill pòstum d'Alfons XII)

S'inicia un nou període dins de la Restauració marcat pel **REGENERACIONISME POLÍTIC**, com un intent de reforma del sistema des dels propis partits dinàstics.

Fracàs del primer govern **Silvela – Polavieja** (polèmica del "Tancament de Caixes" a Catalunya ...)

Relleu generacional dels líders polítics: **Antonio Maura** pel Partit Conservador i **José Canalejas** pel Partit Liberal

Fou essencialment un "reformisme" superficial que no pretenia aprofundir en una veritable **democratització del sistema**.

Manteniment del "torn pacífic"

GOVERNS DEL PARTIT CONSERVADOR

1903-1905 i 1907-1909 – Antonio Maura i Francisco Silvela

- Ampliació de la base social del règim: apropament a les classes mitjanes urbanes i política reformista ("revolució des de dalt").
- Llei de Reforma de l'Administració Local i de Reforma Electoral
- Fort desprestigi com a conseqüència de la "Setmana Tràgica" (1909)

GOVERNS DEL PARTIT LIBERAL

1902 – Sagasta; 1905-1907 – Moret; 1909-1914 – Canalejas i Romanones.

- Aprofundiment en la política de reformes socials i en la limitació de la vinculació entre Església i Estat. Llei del "Candau" (1910)
- Política tributària: nous impostos progressius sobre la renda en lloc de l'impost de Consums.
- Conferència d'Algesires (1906); Protectorat del Marroc (1912)
- Llei de Llevs i abolició de les "quotes" de redempció
- 1912 – Assassinat de Canalejas i crisi del reformisme dinàstic.
- Llei de Mancomunitats (1914)

Fora dels partits dinàstics, nombroses forces i grups polítics es varen mantenir al marge del sistema i van constituir les **oposicions al reformisme dinàstic**.

ELS REPUBLICANS

Constituïen la força més important de l'oposició al sistema dinàstic. Participaven del joc electoral, i tenien una creixent representació parlamentària. Estaven fortament dividits i sovint enfrontats en faccions. Destaca la creació el 1903 de la **Unión Republicana** (N. Salmerón) i l'escissió del **Partido Radical** (A. Lerroux)

ELS SOCIALISTES

Mantenien objectius revolucionaris, però a la pràctica participaven del joc electoral i van obtenir la primera representació parlamentària (Pablo Iglesias, 1910), en coalició amb els republicans. Mantenien la seva forta influència a Madrid, Astúries i el País Basc.

ELS CARLINS (TRADICIONALISTES)

Van afeblint-se progressivament, i es redueix a grups molt minoritaris, que abandonen la via insurreccional. El 1909 mor a l'exili **Carles VII**.

ELS NACIONALISTES CATALANS

Liderats per F. Cambó i E. Prat de la Riba, sorgeixen discrepàncies pel seu grau de conservadorisme i les relacions col·laboracionistes amb el govern de Madrid.

L'hostilitat de la premsa i els polítics de Madrid, els incidents del *Cu-Cut* (1905) i la *Llei de Jurisdiccions* (1906) van portar a la formació de la **Solidaritat Catalana**, com a gran coalició de forces catalanistes que amb el "*Programa del Tívoli*" van obtenir un aclaparadora victòria electoral el 1907. Les contradiccions ideològiques internes porta a la crisi la Solidaritat Catalana entre 1908 i 1909.

De la Solidaritat Catalana a la Setmana Tràgica

1906 – **Llei de Jurisdiccions**

Es formà una àmplia coalició de partits de dreta i d'esquerra catalanista com a reacció, amb el nom de **Solidaritat Catalana**

Va obtenir un ampli triomf electoral a les eleccions municipals, i **Enric Prat de la Riba** és elegit President de la Diputació de Barcelona.

La **Solidaritat Catalana** obté 41 dels 44 escons catalans a les eleccions generals de **1907**.

Elements de crisi interna en el si de la **Solidaritat Catalana**

Projecte de la **Llei de l'Administració Local** (1907)

Discrepàncies entre la Lliga Regionalista i els partits de l'esquerra catalanista

Pressupost de l'àrea de **Cultura** de l'Ajuntament de Barcelona (1908)

Desacord en la coeducació, l'ús del català i la laïcitat de les escoles municipals de la ciutat.

LA SETMANA TRÀGICA (1909)

Els punts de vista divergents davant la repressió exercida pel Govern va desfer definitivament la **Solidaritat Catalana**.

LA POLÍTICA COLONIAL ESPANYOLA DES DE 1898

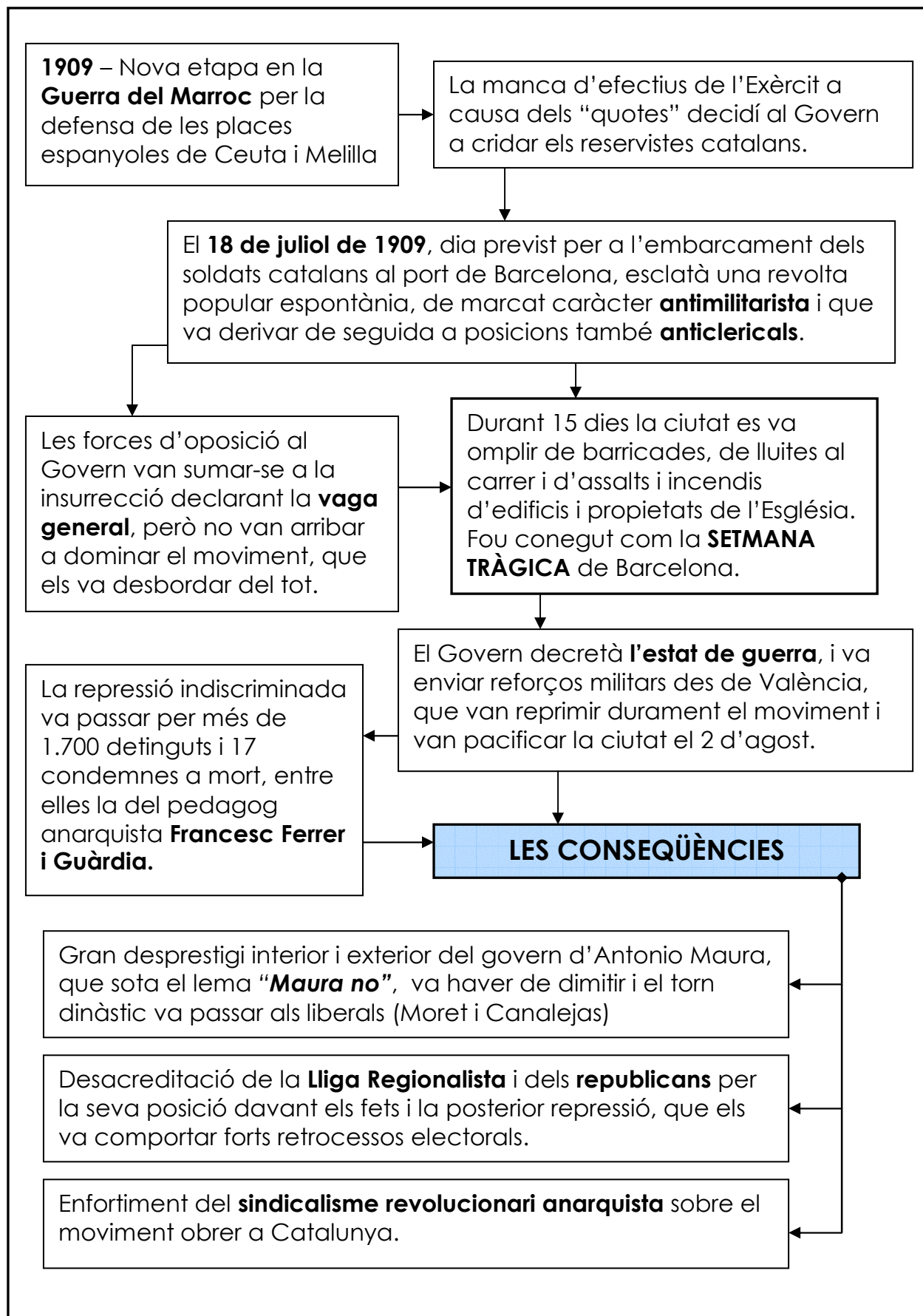
Reorientació de la política colonial cap el **Magrib**

La confrontació d'interessos entre Espanya i França acaba amb el **Tractat d'Algesires** (1906), on s'establí el **Protectorat Espanyol del Marroc**.

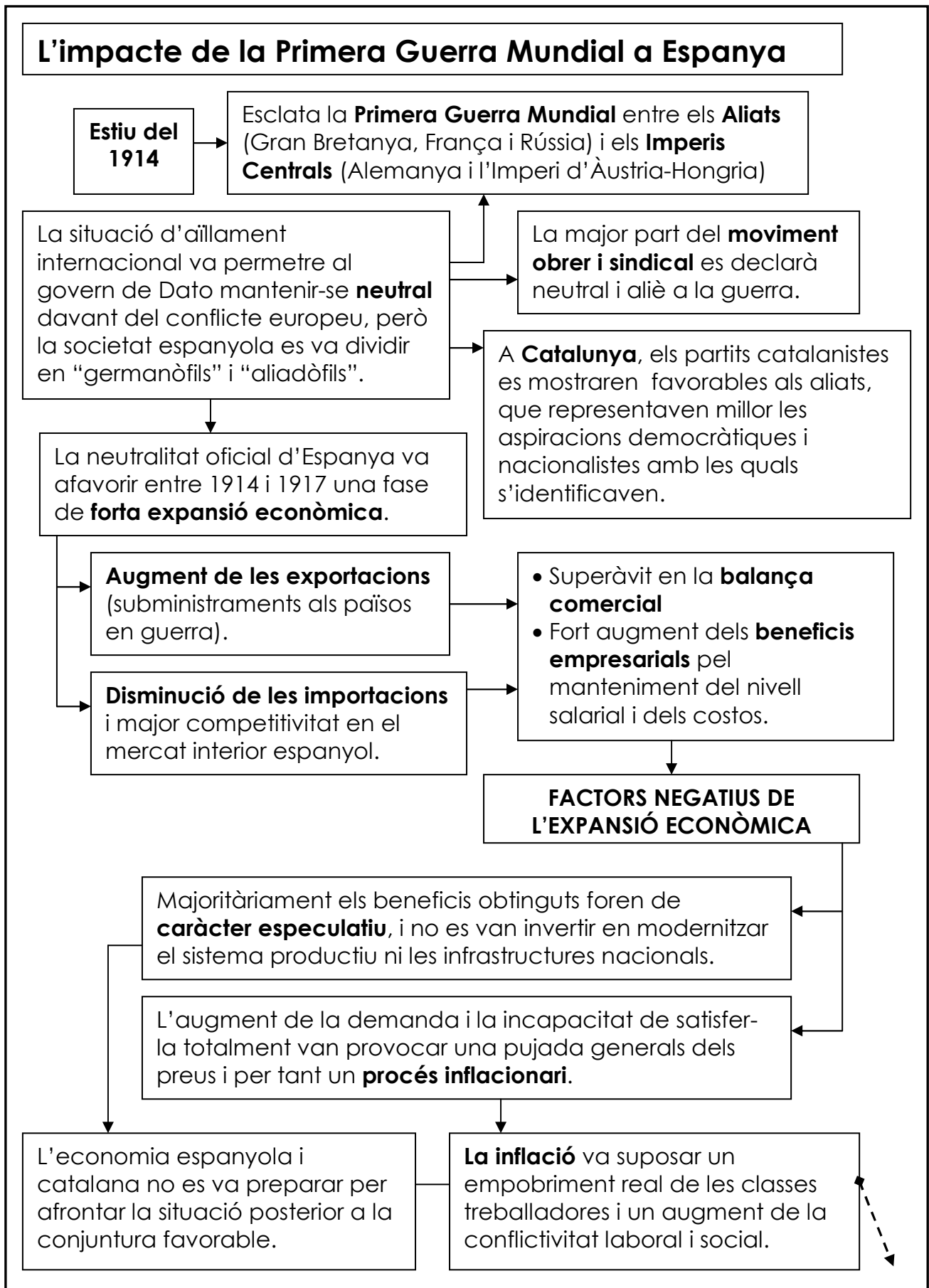
Forta oposició armada dels rifenys (tribus berebers de la regió de l'Atlas)

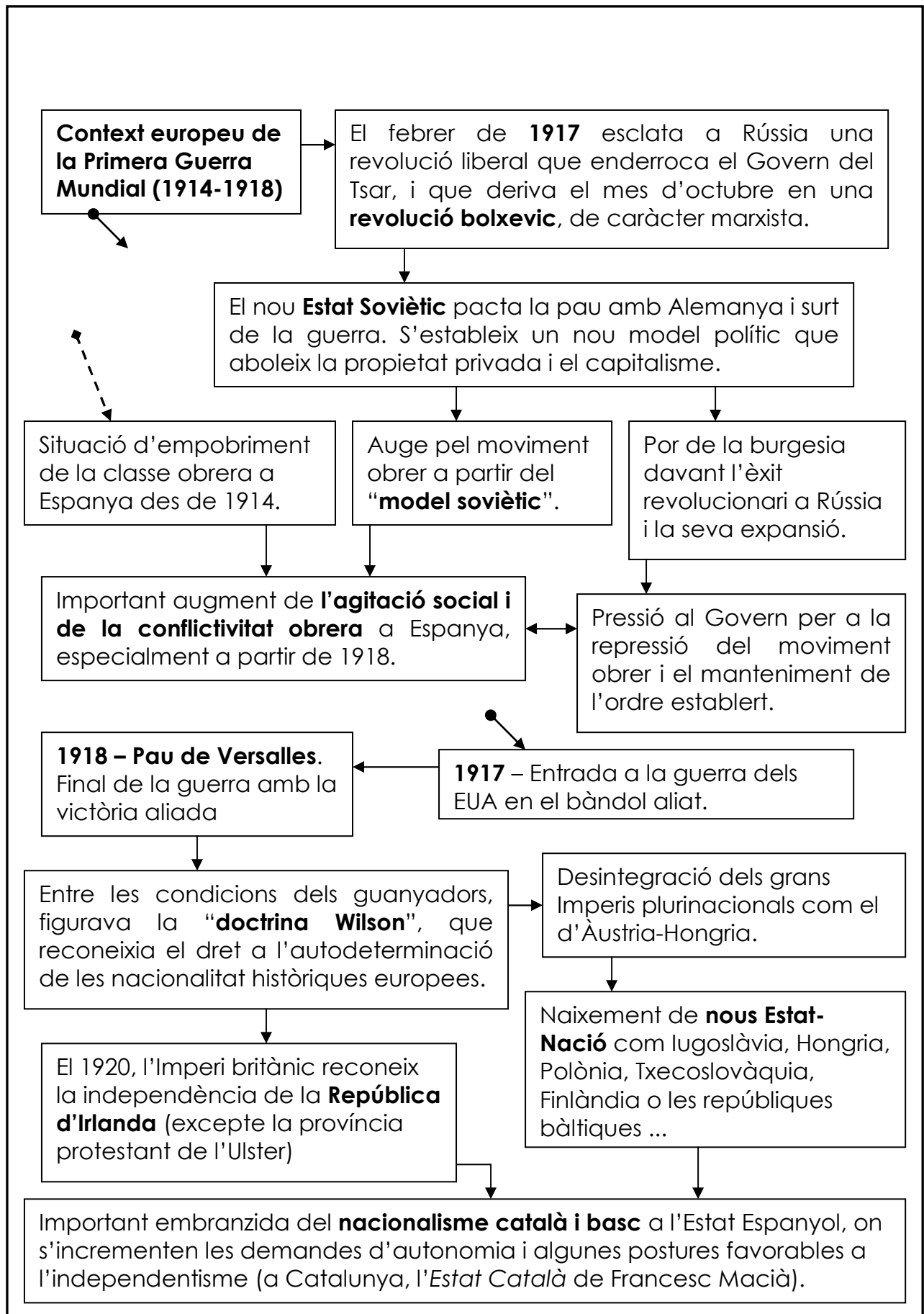
Dramàtica derrota espanyola del "**Barranco del Lobo**" (1909)

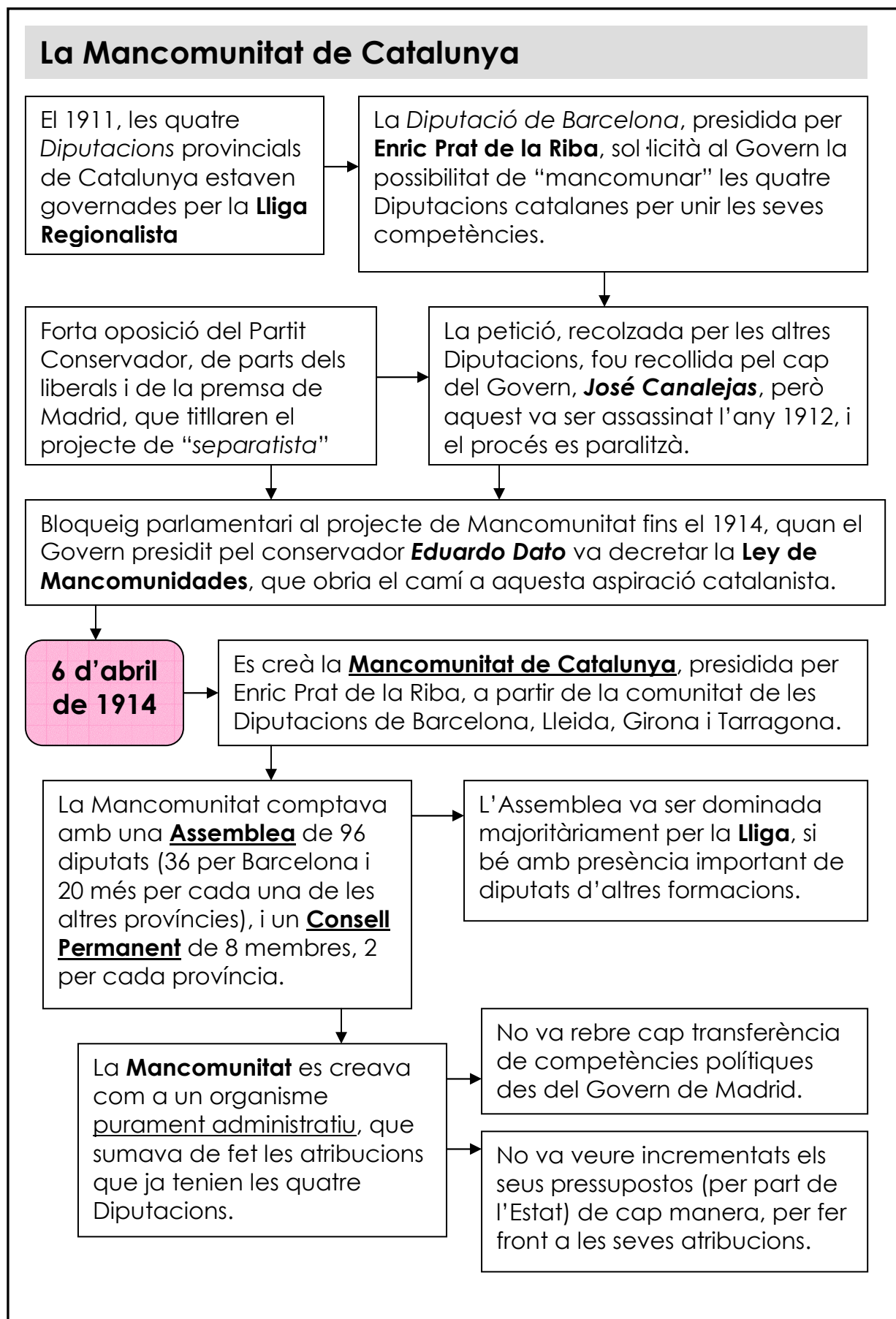
Es reactivà la **guerra del Marroc**, i el govern de Maura va decidir incrementar la presència militar espanyola al nord d'Àfrica.

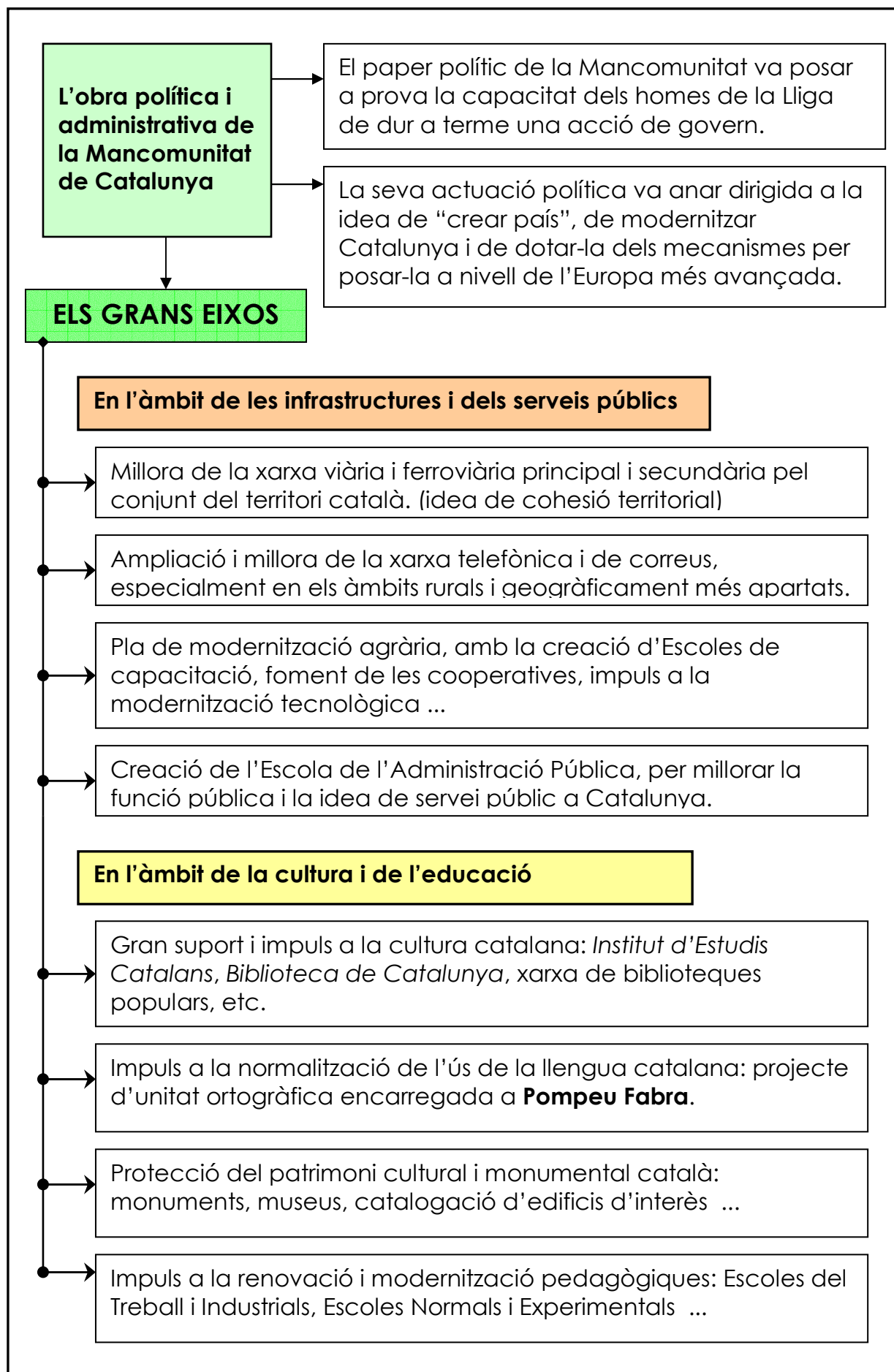

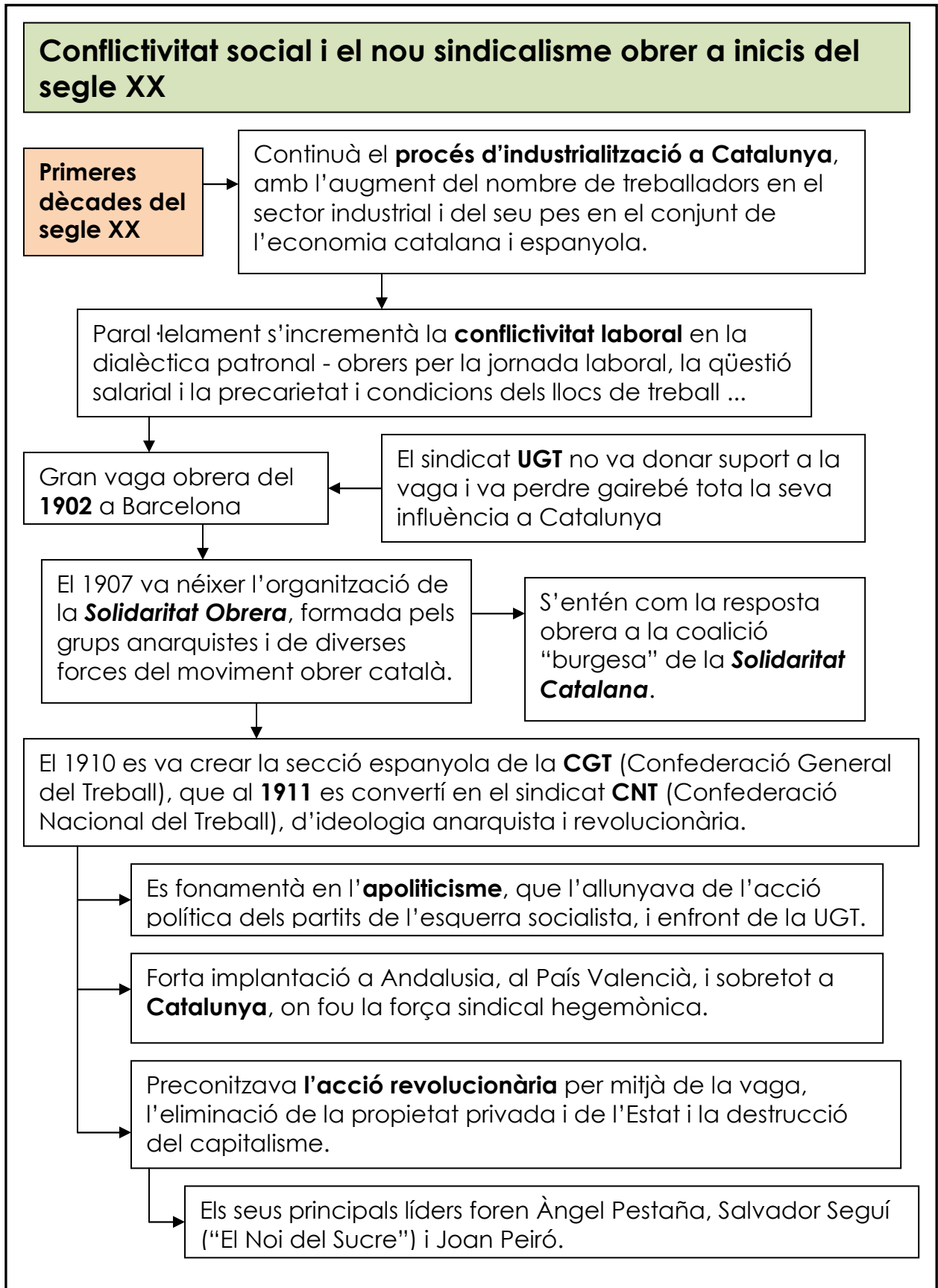

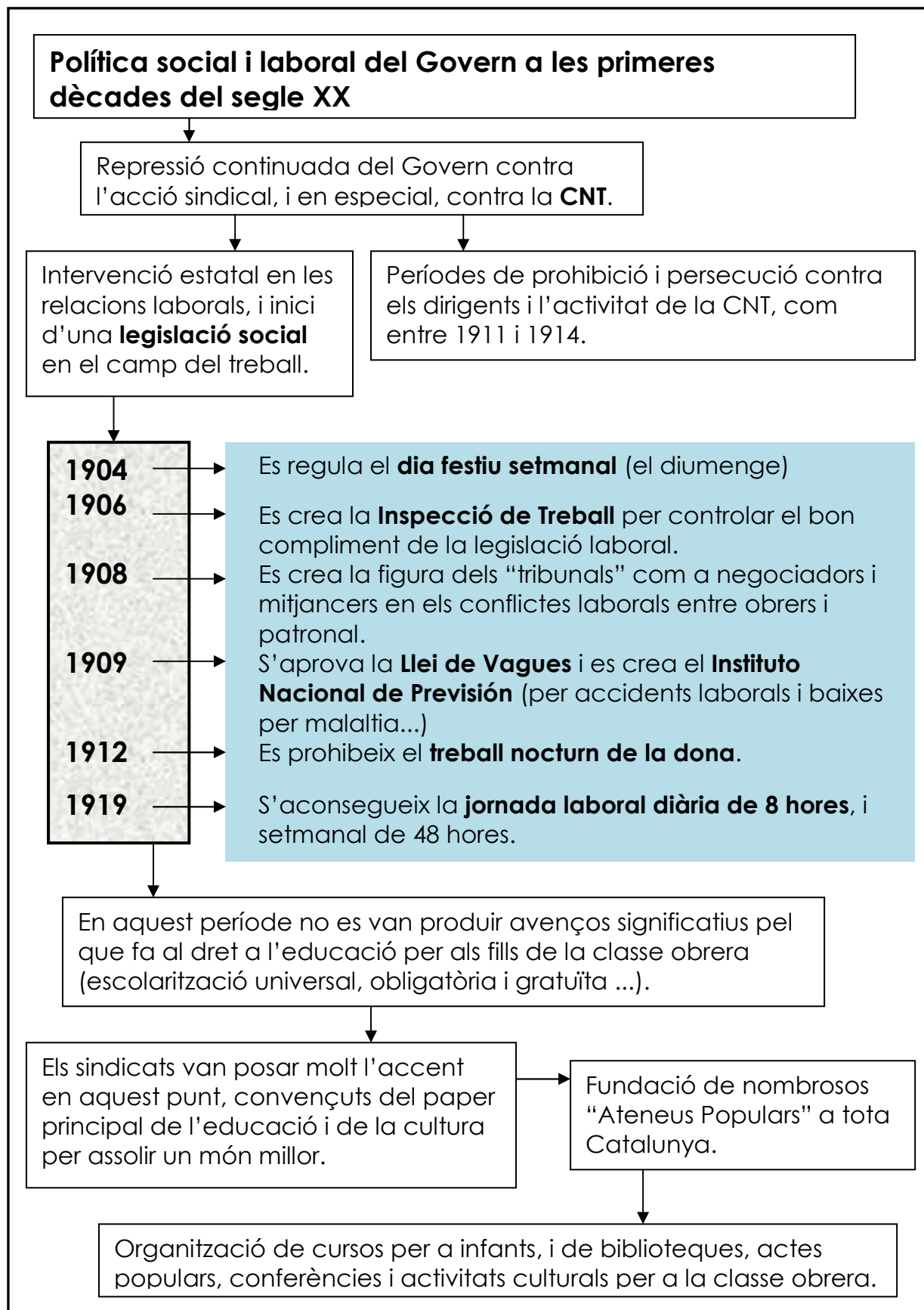

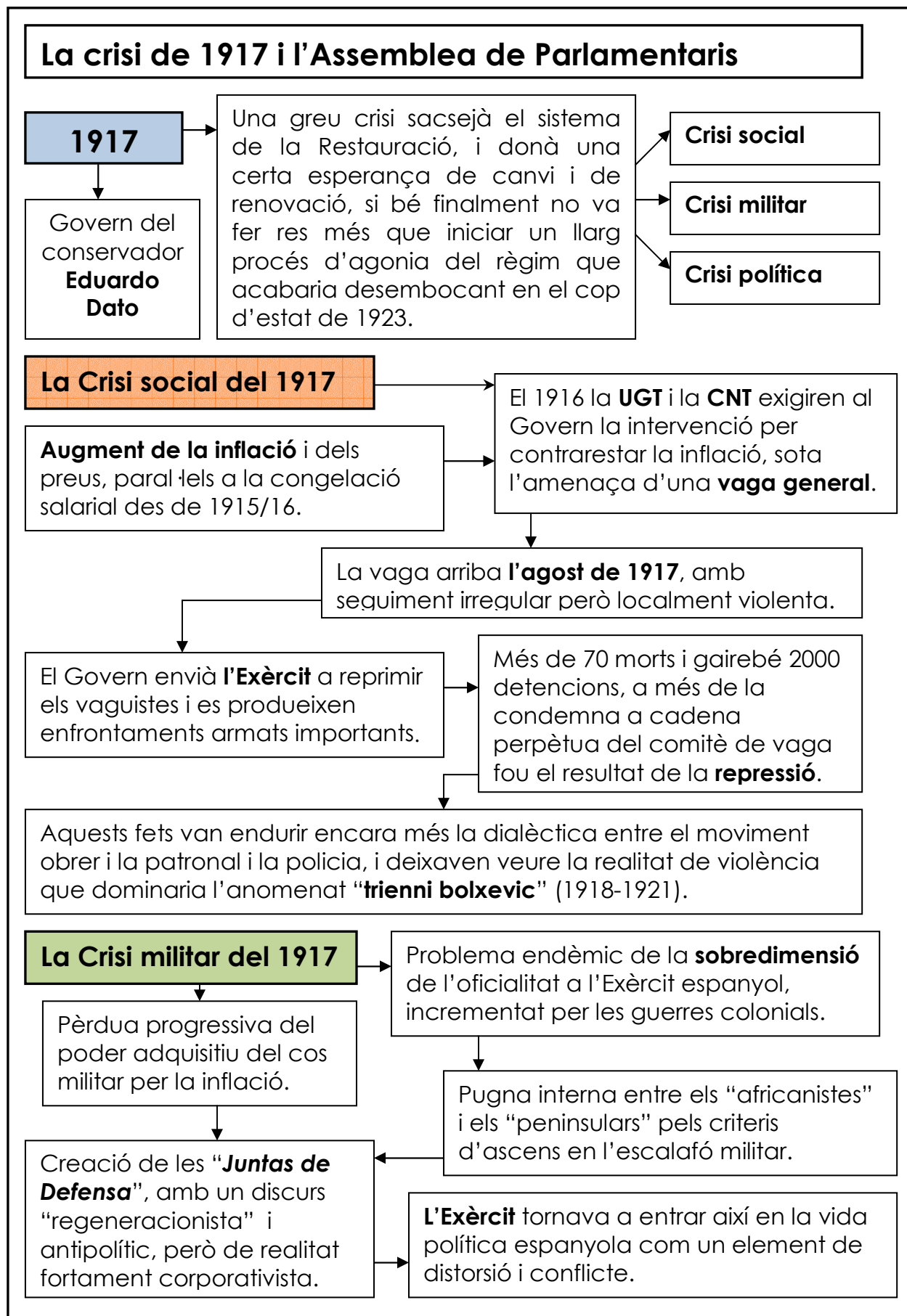

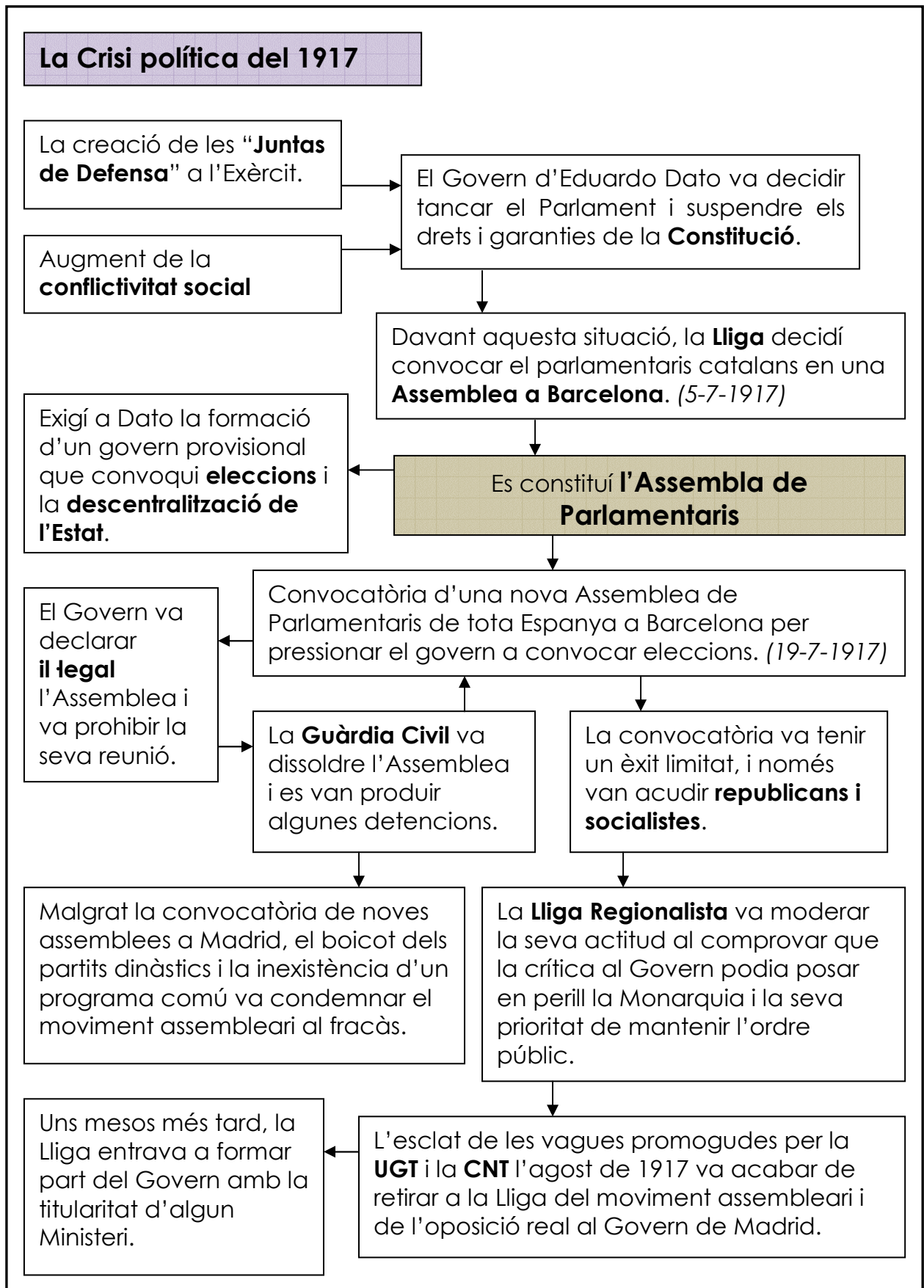

Els anys del pistolisme i el Trienni Bolxevic

**Període entre
1917 i 1923**

La incapacitat del règim per fer front als principals problemes del país es posà de manifest i portaren el sistema de la Restauració al seu col·lapse.

Forta radicalització del moviment sindical i augment de la conflictivitat social
(1918 – 1921, Trienni Bolxevic).

L'augment de la violència social va conduir als anomenats "**anys del pistolisme**".

Campanya a favor de **l'autonomia política de Catalunya** (1918).
Aparició d'opcions nacionalistes d'esqueres.

Campanyes anticatalanes per part de la premsa i una part del poder polític a Madrid.

Represa de la **Guerra del Marroc** després de la Primera Guerra Mundial, amb importants conseqüències polítiques.

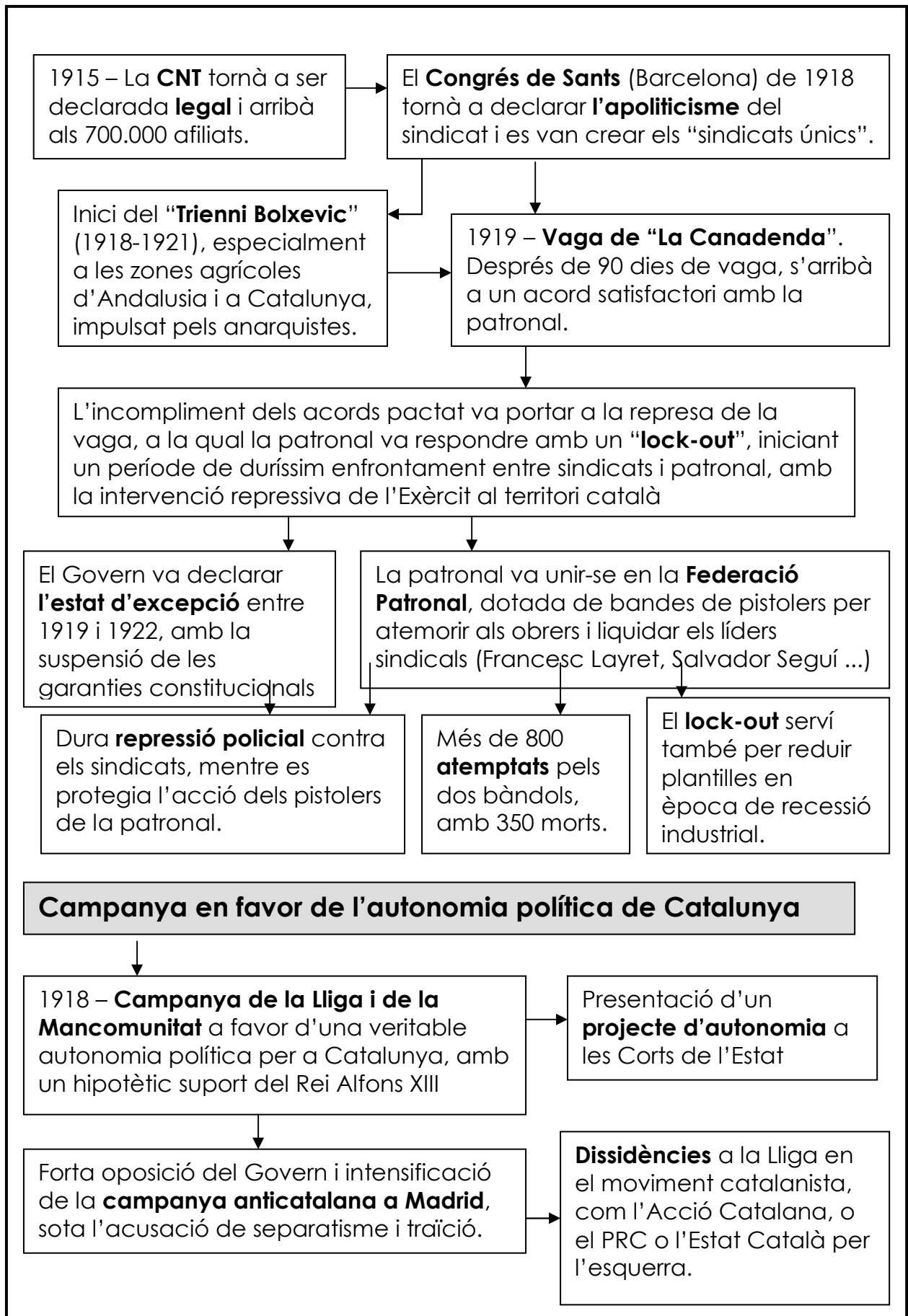
1921 –
Desastre d'Annual

Fracàs en els intents del règim per fer front a la situació de desfeta política del sistema.

● **1917** → Dimissió del govern d'Eduardo Dato. Crisi del "torn dinàstic". Es van formar diversos **governos de concentració** formats per polítics liberals i conservadors, amb la participació, per primera vegada, de la **Lliga Regionalista** (Francesc Cambó), que també acabaren fracassant en el projecte de reformar l'Estat.

● **1919-23** → Intent de retorn al torn dinàstic, i un nou govern de concentració el 1921. Cap dels governos d'aquest període van superar els 10-11 mesos en el poder. El 1921 fou assassinat Eduardo Dato.

Crisi política institucional del sistema, que fa inviable qualsevol solució política de continuïtat a partir de 1922-23.

El Desastre d'Annual

LA GUERRA DEL MARROC

1914-1918
Primera Guerra Mundial

França, la primera potència colonitzadora del nord d'Àfrica, immersa en la guerra amb Alemanya, va subornar els líders rifenys per mantenir la pau al Marroc.

Espanya va gaudir d'uns anys de relativa calma en la zona del seu *Protectorat*, i va mantenir el domini sobre el territori: a més de Ceuta i Melilla, les ciutats de Tetuán, Larache i Alcazarquivir, entre d'altres...

El 1919, el Govern envià el **Gral. Berenguer** a pacificar el novament sublevat **Rif**.

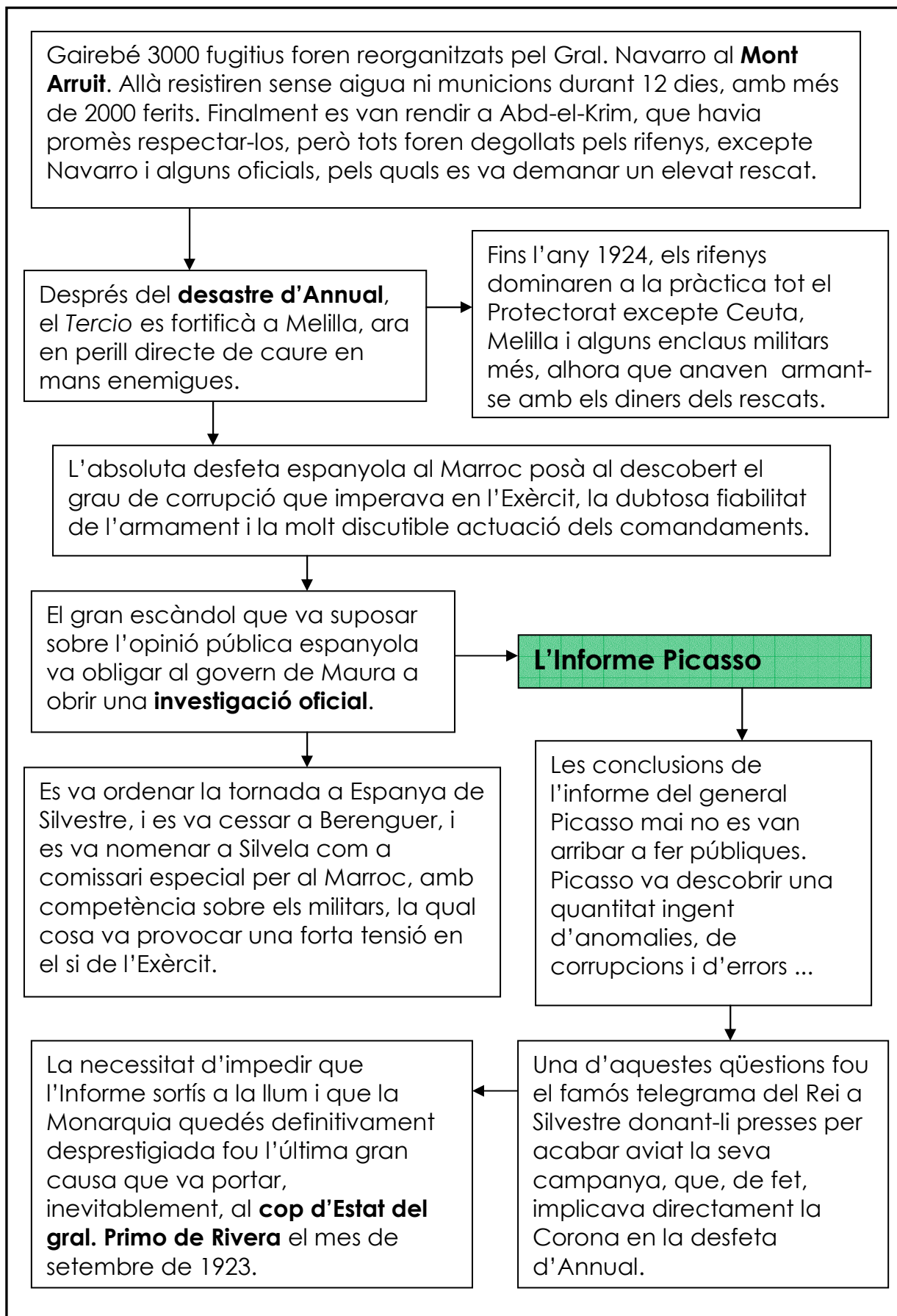
Al mateix temps, el Govern decideix crear el "**Tercio de Extranjeros**" a Marroc, sota el comandament de Millan Astray.

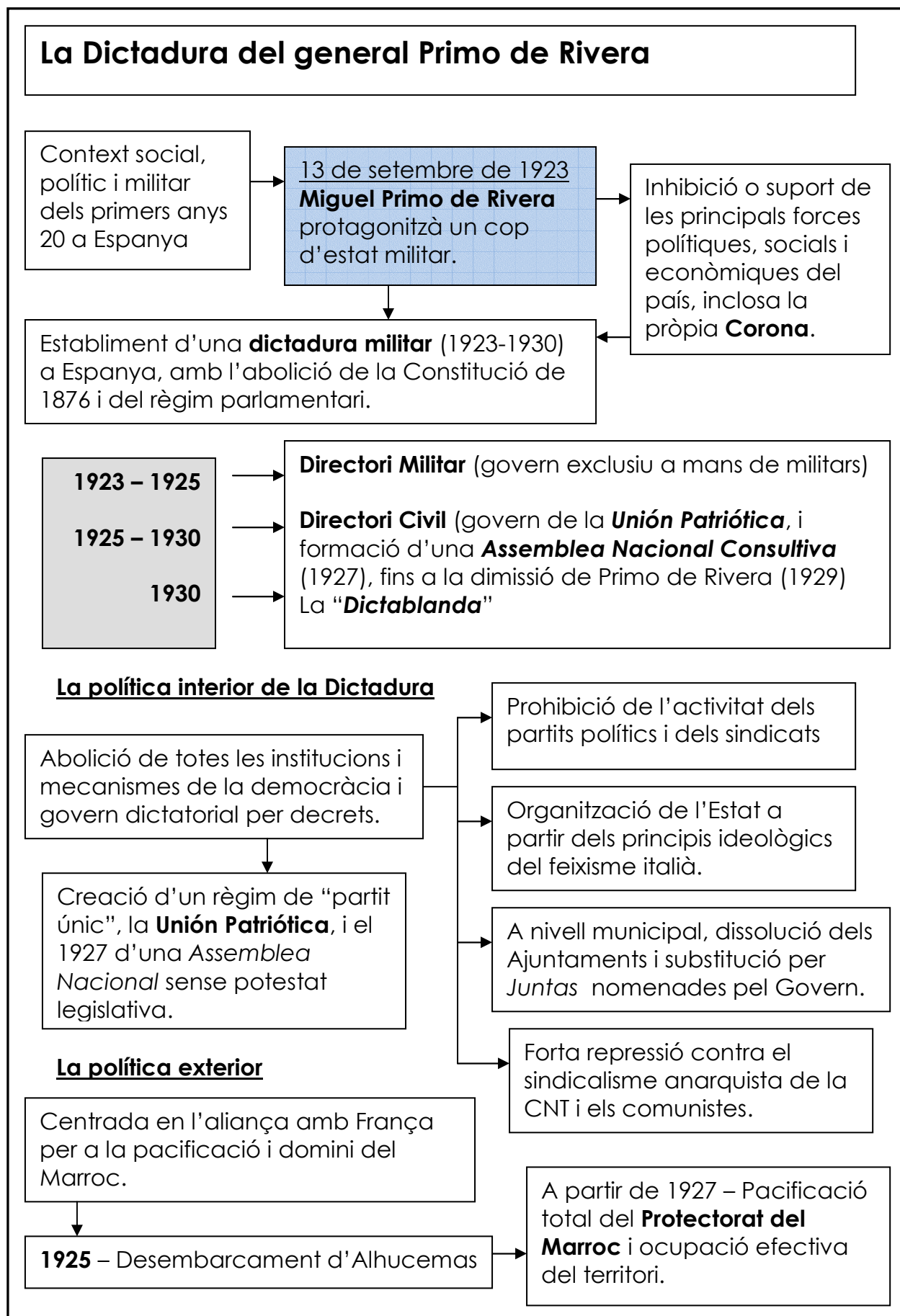
El 1920 arribà a Marroc el **Gral. Silvestre**, amic personal del Rei, que pel seu compte, inicià una campanya militar contra els rifenys.

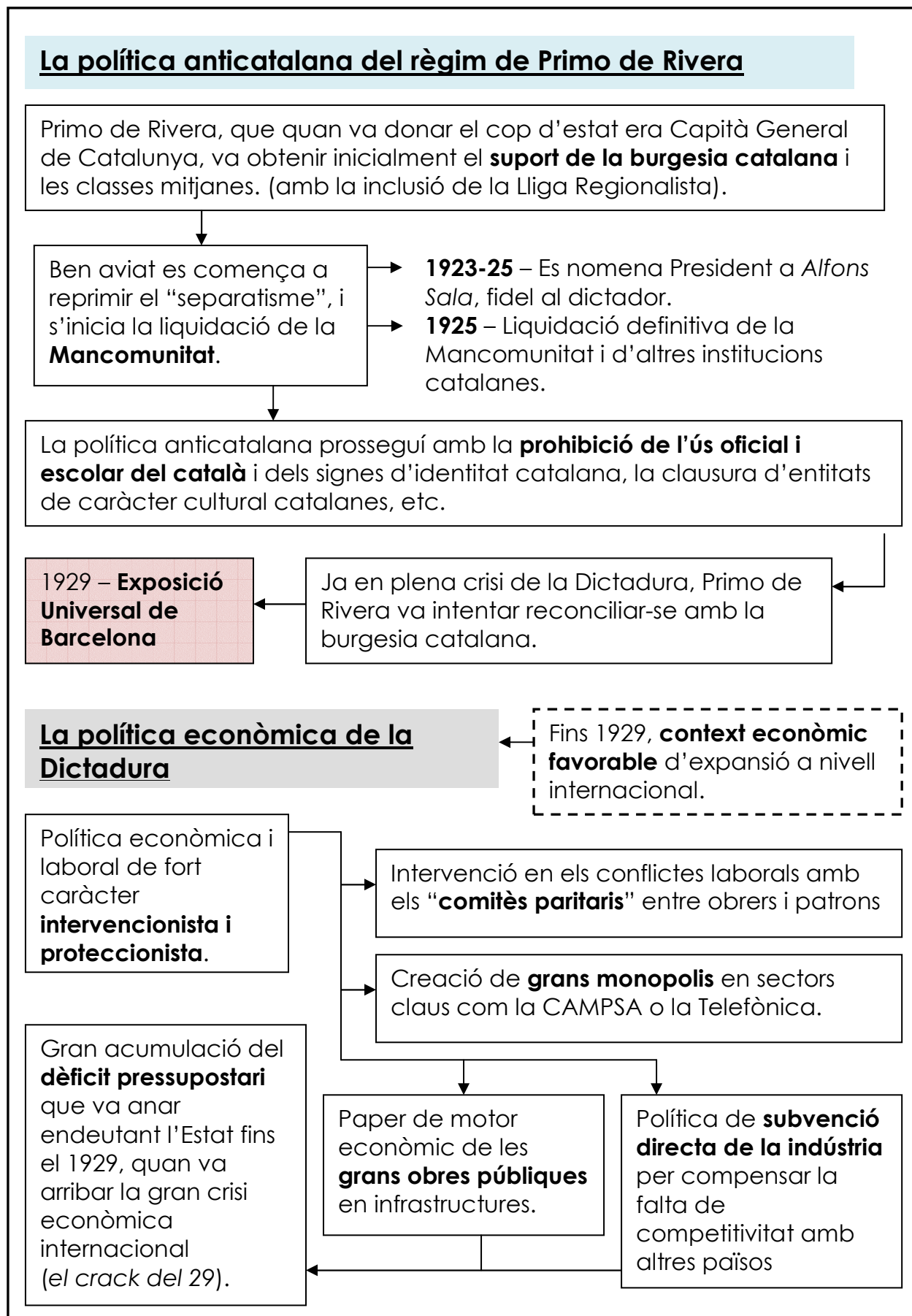
L'estratègia de Silvestre consistia en creuar la **regió del Rif** des de Melilla fins a Alhucemas per dividir-la en dos, malgrat l'oposició del seu superior Berenguer, que veu que la missió és impracticable per la dificultat dels proveïments.

El **21 de juliol de 1921** els homes d'Abd-el-Krim ataquen les posicions espanyoles causant unes 320 baixes. Una segona línia de defensa a uns 20 km. és derrotada l'endemà: es salven 15 homes d'un total de 400.

Les tropes espanyoles, refugiades a **Annual**, foren envoltades per 25000 rifenys. Silvestre ordena una retirada precipitada, que va acabar amb la mort de més de 6000 homes.

La crisi final de la Restauració (1929 – 1931)

Les oposicions a la Dictadura

L'oposició a Primo de Rivera va venir per part de ...

La Dictadura també va trobar una forta oposició en el **món intel·lectual i universitari**.

Els republicans, units en l'**Aliança Republicana**, que va fer una forta campanya des de l'estranger.

Els catalanistes d'esquerres, on destacaven l'**Estat Català** de Macià o el **Partit Republicà Català**.

El moviment obrer radical, i especialment la **CNT** i els **comunistes**.

Els sectors més violents que la CNT, partidaris de la insurrecció armada contra Primo de Rivera, van crear la **FAI** (Federació Anarquista Ibèrica) el 1927.

F. Macià, des del seu exili a França, va organitzar un aixecament armat popular contra Primo de Rivera amb la incursió de **Prats de Molló**, el 1926, que fracassà i amb els seus dirigents detinguts i jutjats a París.

La caiguda de la Dictadura

El **1930** Alfons XIII obligà a dimitir a Primo de Rivera, incapaç de resoldre els problemes de l'Estat.

Miguel Primo de Rivera morí exiliat a París el 17 de març de 1930.

El febrer de 1931 el Rei nomena cap del govern a l'almirall Aznar, que convoca **eleccions municipals** per al **12 d'abril de 1931**.

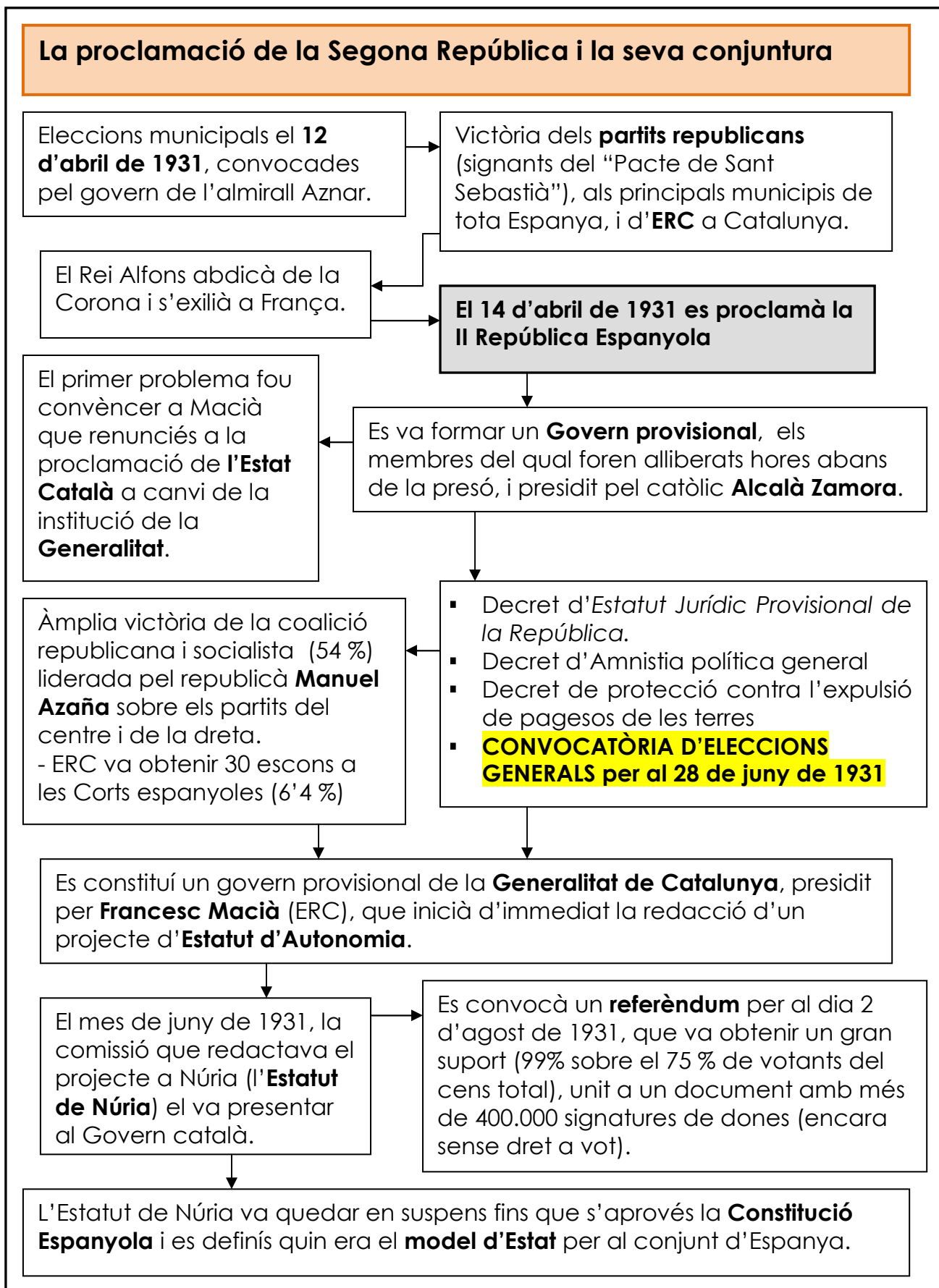
Alfons XIII encarrega el retorn a la via constitucional al Gral. Berenguer, en el període conegut com la "**Dictablanda**".

Bona part de l'oposició es va unir contra el règim i varen signar el "**Pacte de Sant Sebastià**", on es preparava l'arribada de la República (agost de 1930).

El comitè revolucionari sorgit del "pacte" no va poder impedir la insurrecció a Jaca dels militars republicans **Galán** i **García Hernández**, que foren detinguts i afusellats.

Les repercussions econòmiques i socials de la proclamació de la Segona República Espanyola

Va crear grans expectatives entre les **classes socials populars urbanes i pageses** sobre una distribució més justa de la riquesa i de la terra i d'una legislació laboral favorable.

Va provocar un clima de temor i desconfiança entre les classes més benestants, que van contraure les seves inversions i van mostrar sovint una actitud d'hostilitat.

La situació econòmica de la Hisenda espanyola el 1931

Situació de **dèficit pressupostari acumulat** degut als deutes heretats de la dictadura de Primo de Rivera

Herència nefasta d'una **economia desfasada i sense competitivitat**, amb un alt nivell d'atur al camp, mancada d'infraestructures, sense un sistema financer competent ni una classe empresarial emprenedora, i un **mercat intern feble**, degut al baix nivell adquisitiu mitjà de la població espanyola.

Retraïment de la inversió pel clima de incertesa envers el nou règim, o directament com a sabotatge a la política laboral i fiscal del govern.

La conjuntura econòmica internacional dels anys 30

Crack de l'octubre de 1929 de la Borsa de Nova York.

Inici de l'època de la **Gran Depressió** als Estats Units i a tot el món occidental.

Les economies capitalistes més avançades es van veure greument afectades per la **caiguda de la inversió i del consum**, el tancament empresarial i l'augment de l'atur.

Espanya, amb una economia allunyada del gran capitalisme internacional, es va veure relativament poc afectada per les conseqüències de la crisi.

Caiguda de les exportacions (vi, oli, cítrics i altres sectors dinàmics), forta devaluació de la pesseta i retirada de les inversions.

El període constituent i la Constitució de 1931

Les eleccions generals del **28 de juny de 1931** van donar una àmplia victòria a les forces d'esquerra a tota Espanya.

El partit amb més vots i escons fou el *PSOE*, amb 115 escons i el 24'5 %, seguit del *Partido Republicano Radical*. Finalment, la figura de Cap de Govern va recaure en **Manuel Azaña**, d'Acción Republicana. A Catalunya, ERC va obtenir el 6'5 % dels vots i 31 escons. (sobre **470 escons**)

El nou Govern d'Azaña, integrat per republicans i amb suport parlamentari dels socialistes, va afrontar com a primers grans reptes:

- ⇒ La redacció de la nova **Constitució** de la República.
- ⇒ La redacció dels **Estatuts d'Autonomia** de Catalunya i del País Basc.
- ⇒ Els atacs procedents dels sectors més conservadors de **l'Església**.
- ⇒ Les primers grans convocatòries de vaga dels **sindicats CNT i UGT**.

- Es van obrir processos a Catalunya i al País Basc amb la redacció de projectes d'Estatut d'Autonomia que havien de ser aprovats per les Corts Espanyoles, per poder fer-se efectives.
- El Cardenal Primat d'Espanya, Segura, va iniciar una dura campanya contra el govern i no va reconèixer la legalitat republicana. Fou finalment expulsat del país.
- Els grans sindicats, com la socialista UGT (uns 250.000 afiliats) o la CNT (més de 800.000 afiliats) van iniciar diverses vagues contra el Govern (com la de la Telefònica, el mateix 1931). Els sectors més esquerrans del PSOE també feien oposició al govern de Manuel Azaña.
- A Catalunya, el suport donat per la Lliga Regionalista a la Dictadura de Primo de Rivera la va convertir aquests primers anys en una força política gairebé sense presència, davant la gran hegemonia d'ERC. Els partits d'inspiració marxista eren també molt minvats.

LA CONSTITUCIÓ DE DESEMBRE DE 1931

Les Corts sorgides de les eleccions del juny de 1931 van tenir com a principal encàrrec la redacció i aprovació d'una **Constitució per a la República**.

Aprovada el **9 de desembre del 1931**, amb un contingut social molt avançat per a la seva època, que va fer, a la pràctica, impossible el consens.

Els seus grans reptes foren ...

L'ordenació de l'Estat segons els principis democràtics i de justícia social. Principi d'igualtat absoluta entre tots els ciutadans.

La descentralització de l'Estat: la qüestió de l'autonomia política de Catalunya i del País Basc ...

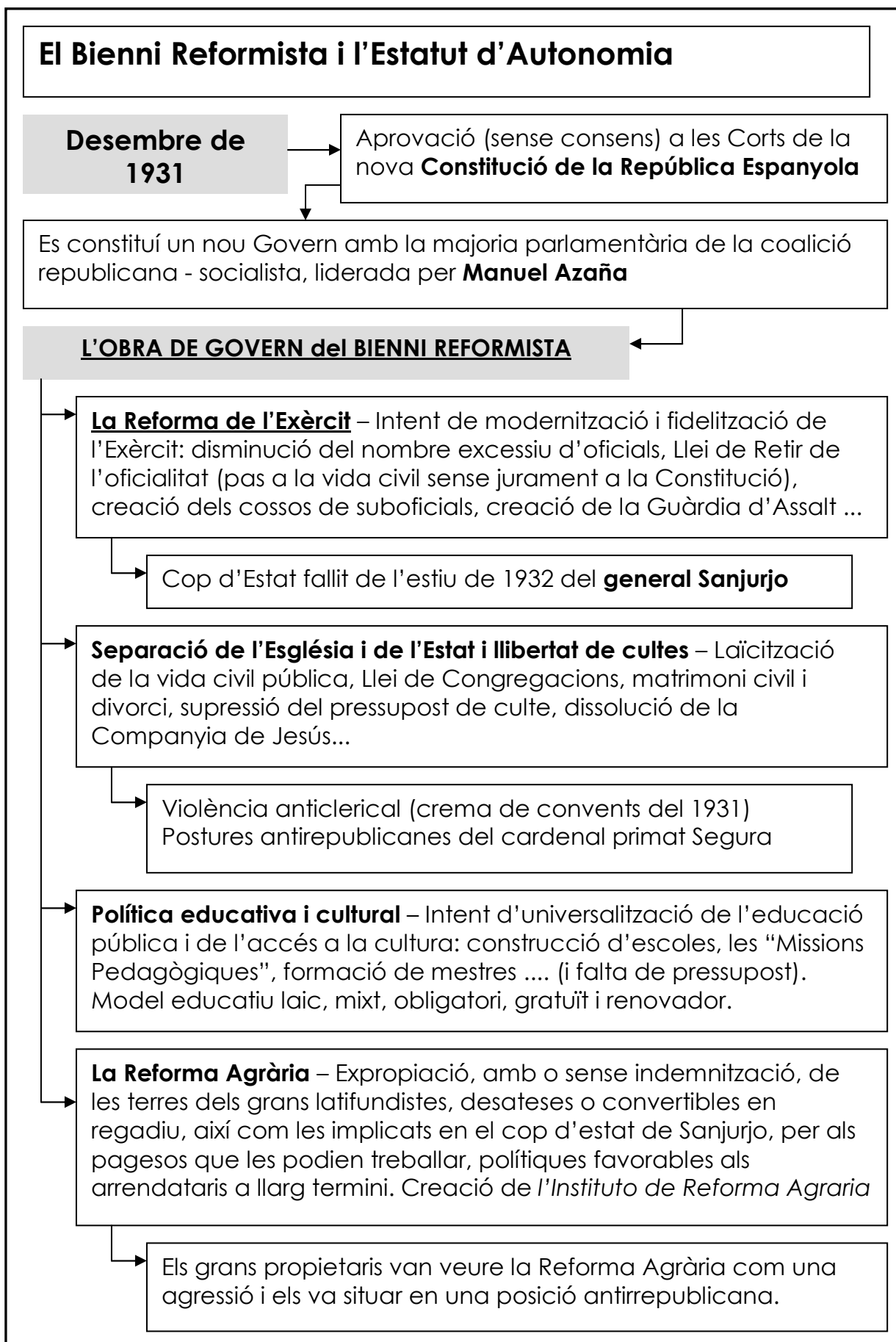
La Reforma Agrària: el gran intent de transformar el règim de la propietat de la terra en el camp espanyol.

Estat laic. Separació de l'Església i de l'Estat. Problema de les relacions amb la influent jerarquia catòlica i la població creient.

L'ordenació del sistema productiu i el creixement econòmic, amb les difícils relacions entre el gran capital i els sectors benestants, i les aspiracions del moviment obrer i els camperols.

La reforma, modernització i fidelització de l'Exèrcit, força sobredimensionat, arcaic i majoritàriament de signe monàrquic.

- Sufragi universal masculí i femení, elecció de les Corts (unicameral) cada 4 anys, que tria un President cada 6 anys, que nomena el Cap de Govern, que compta amb un recolzament parlamentari suficient.
- Reconeix i defèn els drets fonamentals i aboleix els privilegis de classe.
- Model d'Estat integral (no federal) però deixa oberta la porta a l'autonomia política de les regions amb personalitat nacional.
- Elegibilitat, representativitat i responsabilitat política de tots els càrrecs de l'Estat.

L'ESTATUT D'AUTONOMIA DE CATALUNYA

El 9 de setembre de 1932, després d'un duríssim debat parlamentari a Madrid, s'aprova el projecte d'**Estatut d'Autonomia de Catalunya**.

L'Estatut aprovat representava una forta retallada en relació al projecte redactat a Núria, i va tenir en contra a tota l'oposició política espanyola.

→ Considera Catalunya com una **regió autònoma** dins d'Espanya.

→ **Cooficialitat** del català amb el castellà.

→ Es creà el **Parlament de Catalunya**, elegit per sufragi universal, i un **Govern de la Generalitat**, amb competències en justícia, ordre públic, ensenyament i administració del territori ... Francesc Macià en fou el primer President fins a la seva mort (Nadal de 1933).

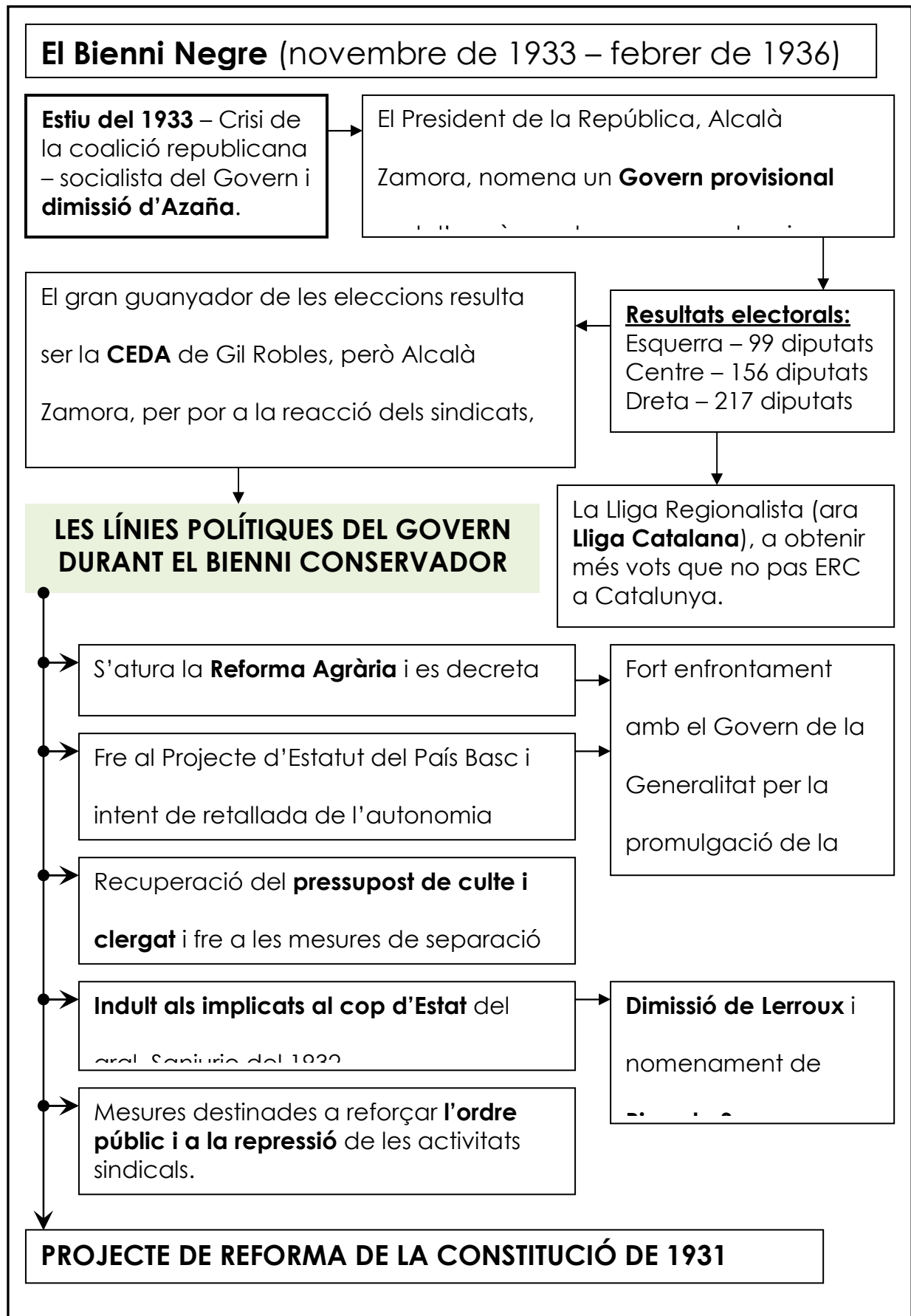
CRISI I FRACÀS DEL BIENNI REFORMISTA

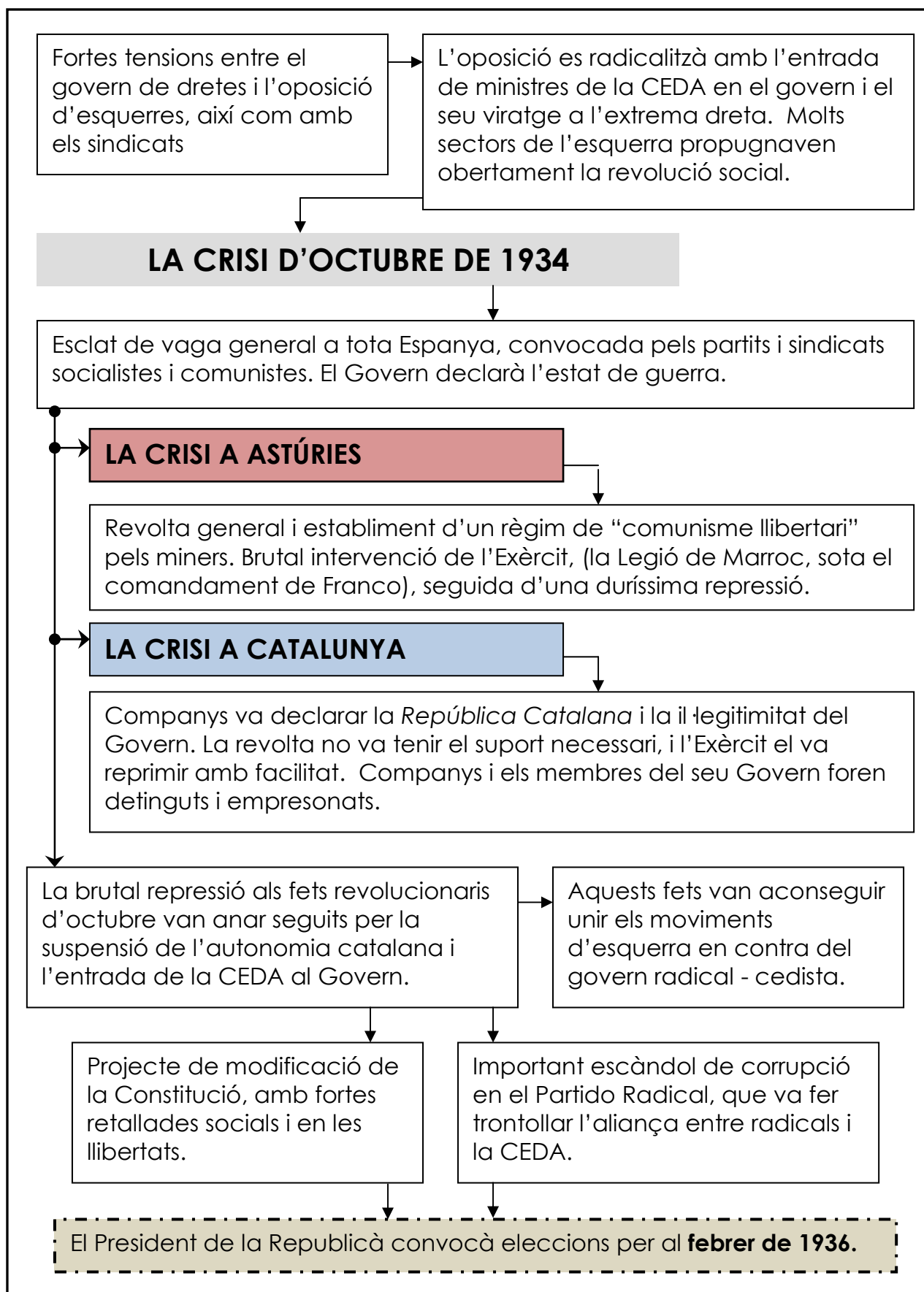
↓
Les polítiques d'Azaña foren considerades excessivament moderades pels sectors més radicals del moviment obrer (CNT, seguidors socialistes de Largo Caballero ...), i massa radicals i socialitzants per les classes benestants de la societat (burguesia financera, Església, Exèrcit ...)

Assejament des de la dreta i des de l'esquerra

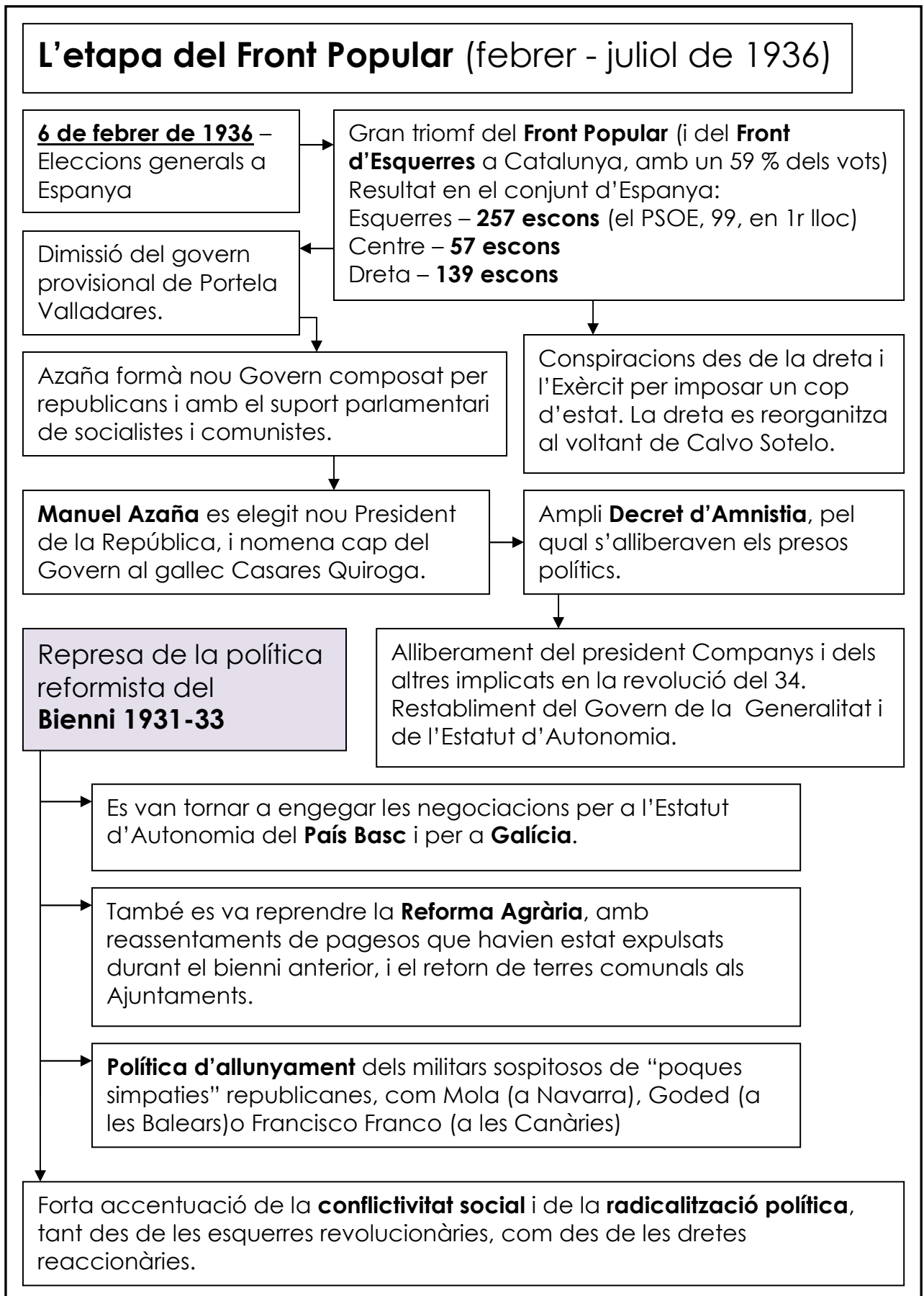
- La "Crema de Convents" (1931)
- Estiu de 1932 – La "Sanjurjada"
- Revoltes obreres amb intervenció de l'Exèrcit (com la de la conca minera de l'Alt Bergadà)
- Enfrontament tràgics entre la Guàrdia Civil i grups de camperols: fets de Castilblanco, d'Arnedo o de Casas Viejas (gener de 1933)
- Creació de nous partits d'extrema dreta de caràcter fortament antidemocràtic com la **Falange Española** de J.A. Primo de Rivera.

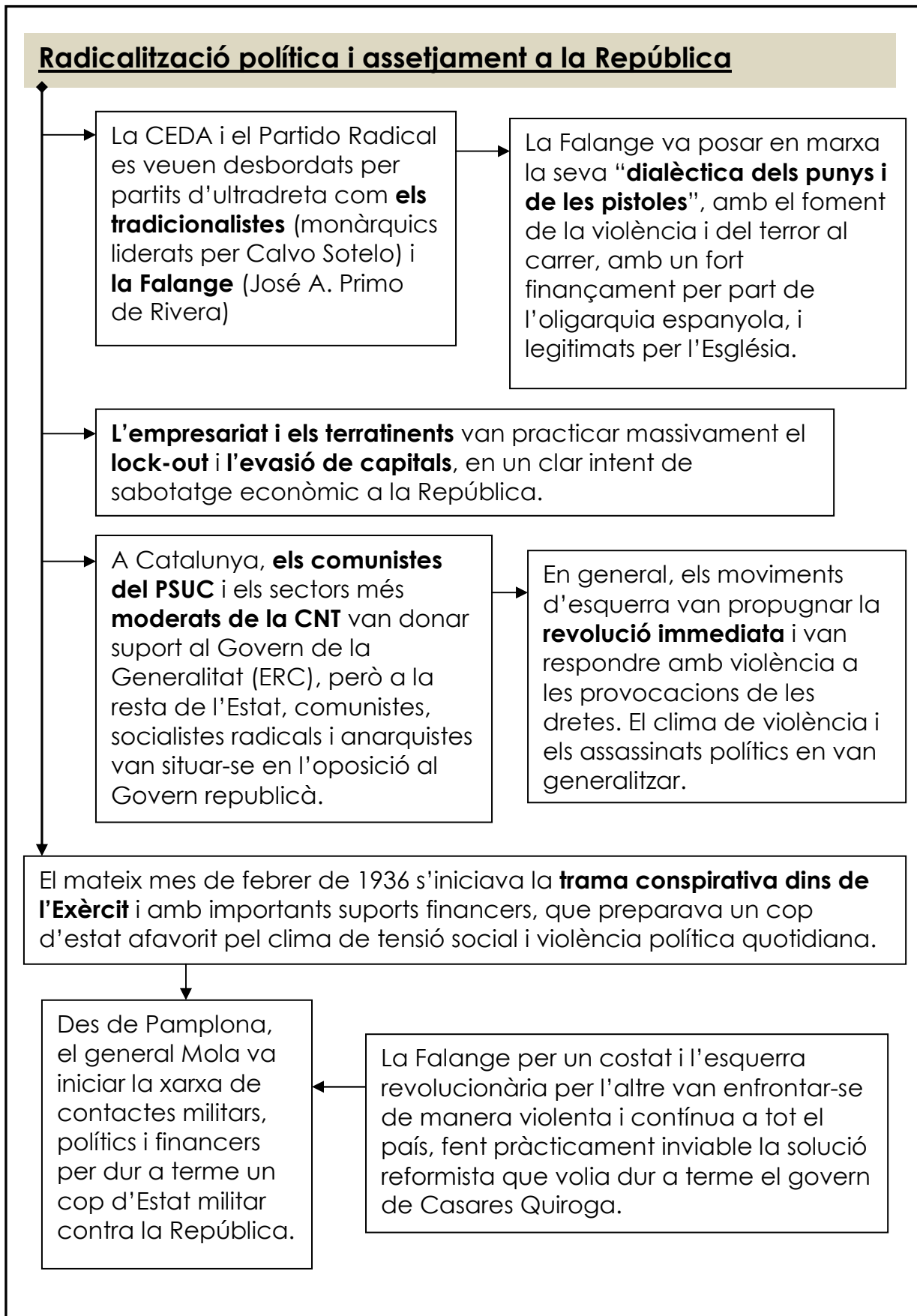
→ Aquests i altres fets acabaren amb la desfeta de la coalició republicana i socialista i amb la convocatòria d'eleccions per part d'Alcalà Zamora per al mes de novembre de 1933.

L'esclat de la Guerra: de la conspiració a l'"Alzamiento Nacional".

Victòria electoral del **Front Popular** el 16 de febrer de 1936

Conspiració de certs grups de poder contra la República: la Falange, la CEDA, els carlins, els monàrquics, i amplis sectors de l'Exèrcit i de l'Església.

Inici de la planificació d'un cop d'Estat militar.

Dirigit per Mola i amb Sanjurjo com a previsible futur Cap, comptava amb la complicitat de diversos generals com Queipo de LLano, Goded, Varela o Cabanellas.

La insurrecció militar s'inicià al Protectorat del Marroc sota les ordres del gral. Franco la tarda del 17 de juliol. L'endemà es coneixien les notícies a la Península, i diverses guarnicions militars es sumaven a la rebel·lió. Començava la **GUERRA CIVIL ESPANYOLA**.

Assassinats del tinent **Castillo** i de **Calvo Sotelo** en els dies precedents.

La sublevació triomfà a les Canàries, Balears, Marroc, Galícia, Castella – Lleó, Navarra, part d'Aragó i alguns punts d'Andalusia occidental, on les tropes insurrectes prenen el poder i assassinen a les autoritats que no se sumen a la rebel·lió.

La sublevació no triomfà a la franja cantàbrica, Catalunya, València, Múrcia, Menorca, l'Andalusia oriental, Castella - La Manxa ni Madrid. Els sublevats són derrotats per les forces lleials a la República i per la resistència popular dels sindicats obrers armats.

S'inicia una **brutal repressió** en els territoris ocupats, amb assassinats massius i confinament a camps de concentració en una política clara de "depuració i neteja".

INTERNACIONALITZACIÓ DE LA GUERRA

Franco sol·licità ràpidament el **suport militar de l'Alemanya nazi i de la Itàlia feixista**, que van acceptar amb entusiasme.

La **flota italiana** cobrí bona part del transport de les tropes del Marroc a Cadis, mentre els alemanys varen mantenir a ratlla la flota republicana. Les tropes de Franco es van dirigir a Sevilla, per iniciar des d'allà la campanya d'Extremadura en direcció a Madrid.

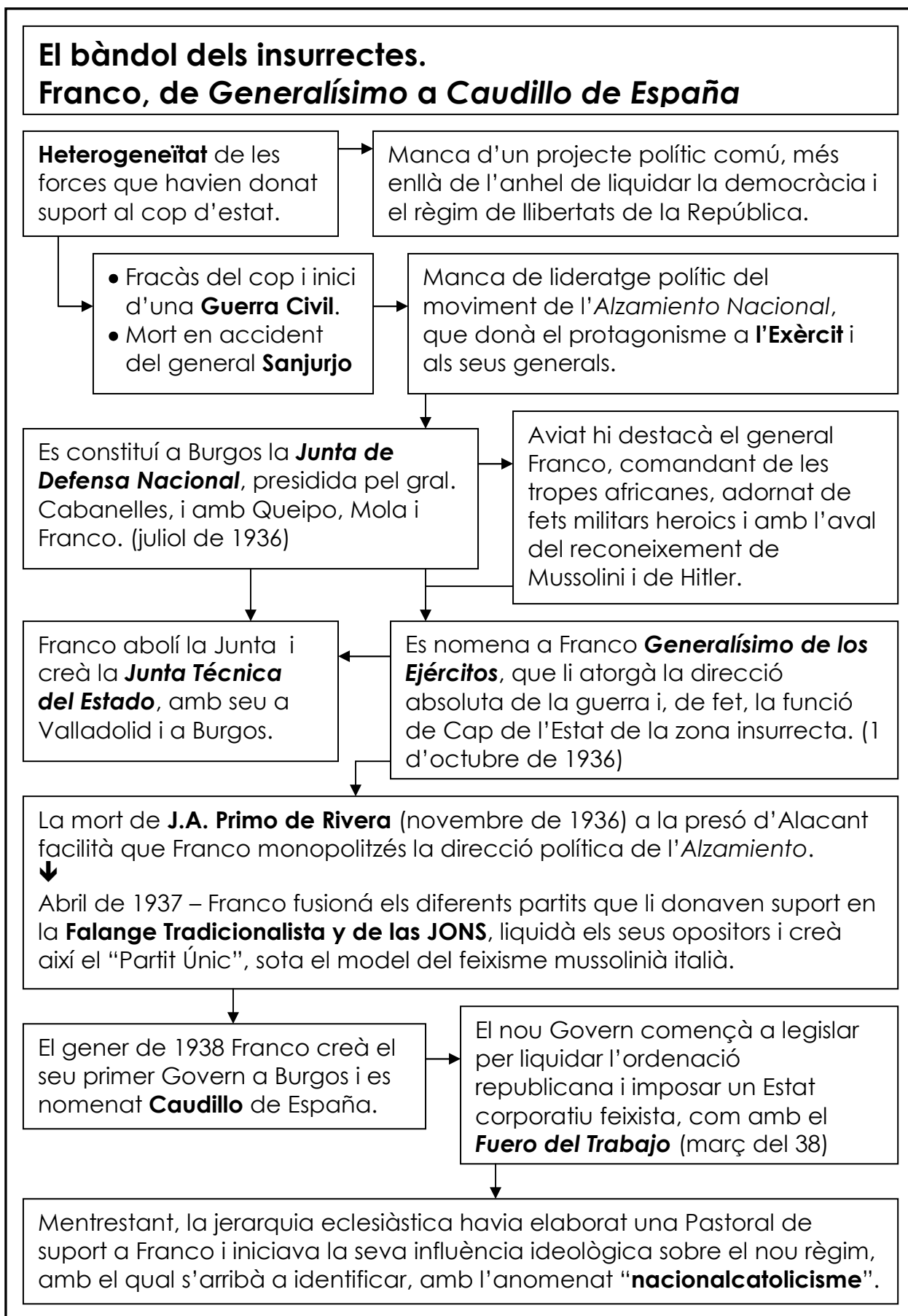
La **participació militar d'Alemanya i d'Itàlia** va resultar fonamental per entendre la victòria del bàndol franquista. També s'ha interpretat com un "banc de proves" davant la propera Segona Guerra Mundial.

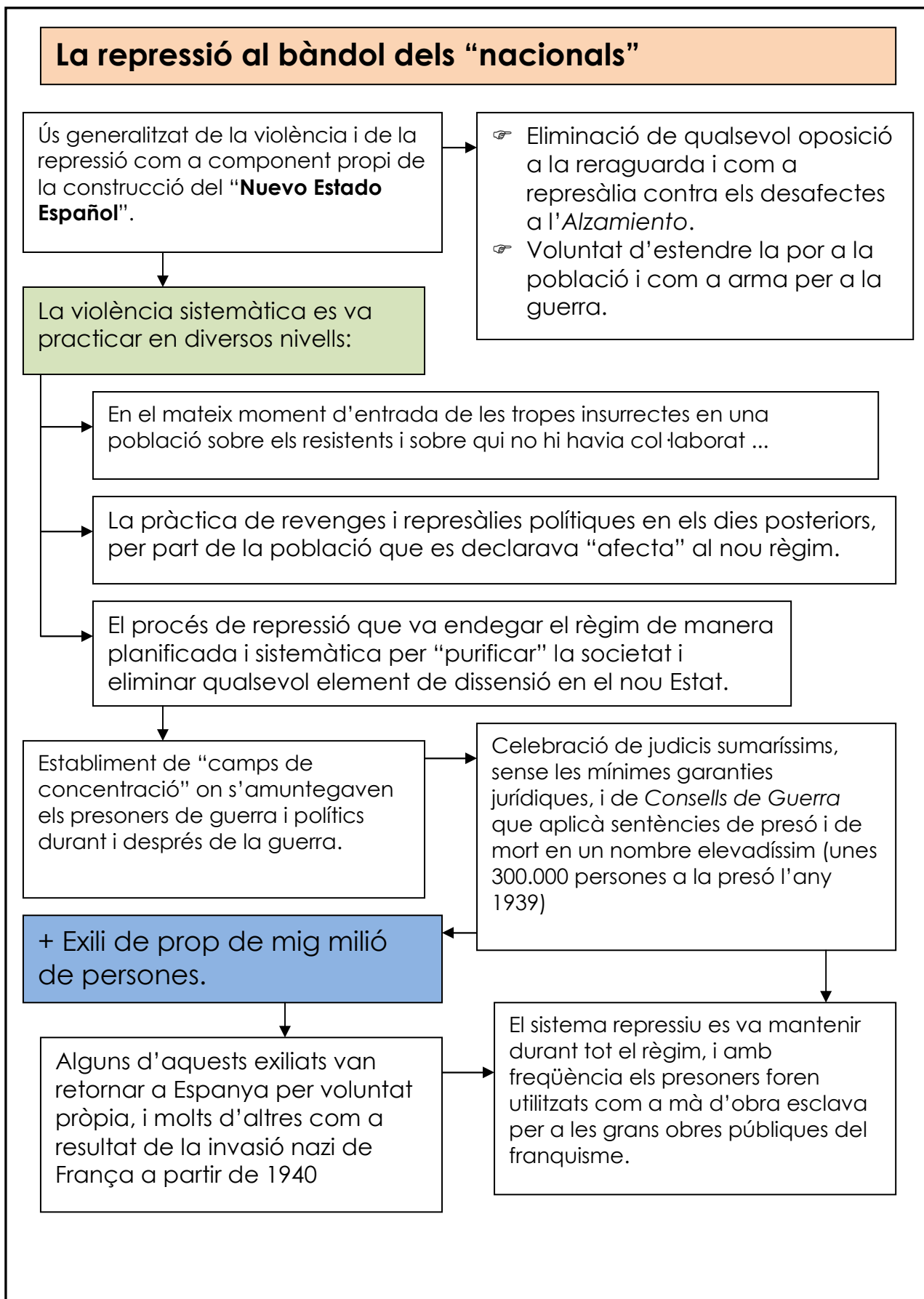
De fet, l'única gran potència que va abastir de material bèl·lic i altres subministres a la República fou la **Unió Soviètica**, que va veure així molt incrementada la seva influència a Espanya.

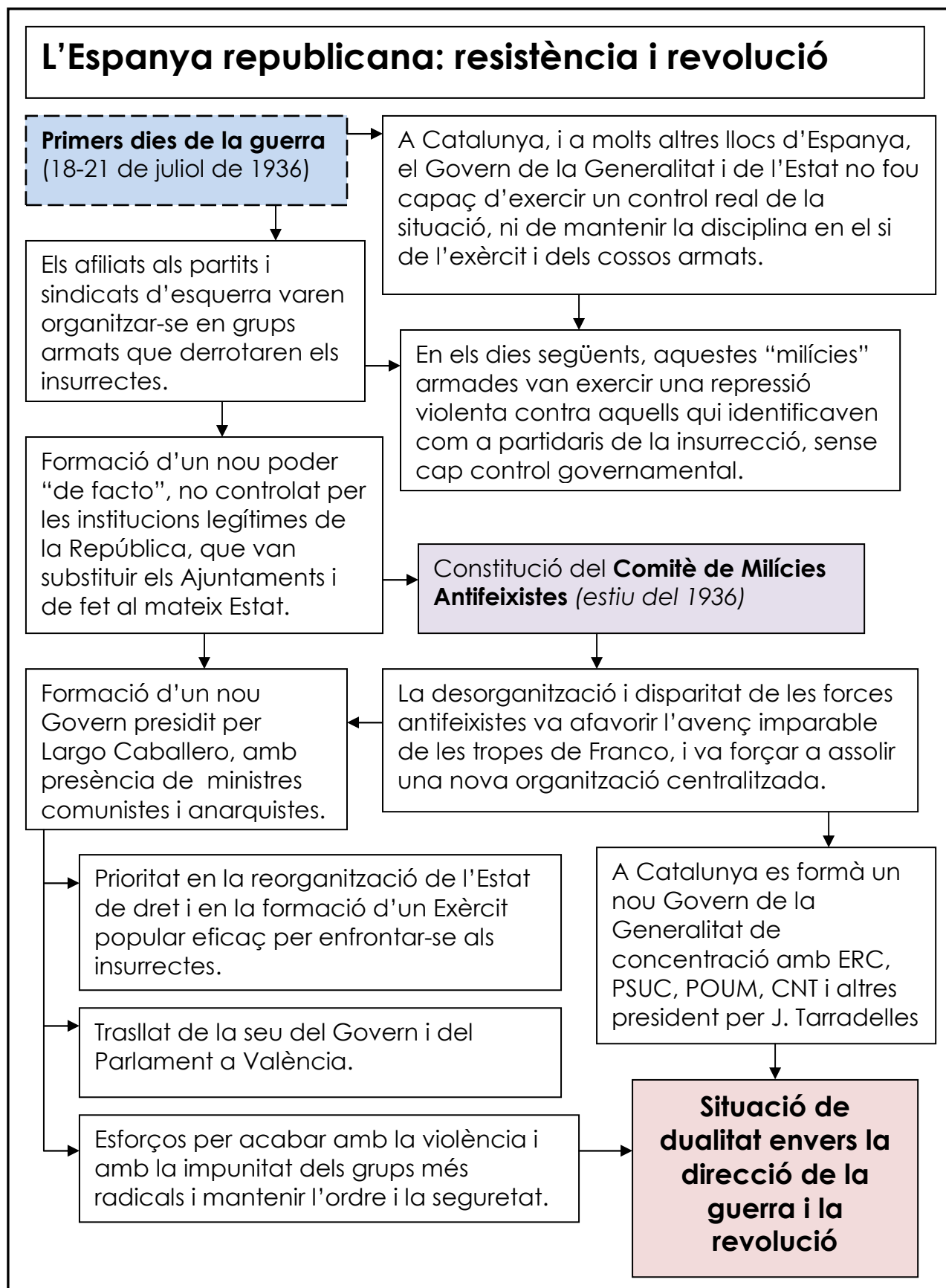
Temor entre les democràcies occidentals d'una excessiva radicalització del règim republicà davant el procés "revolucionari" que esdevenia i la creixent influència dels comunistes en el govern de la República.

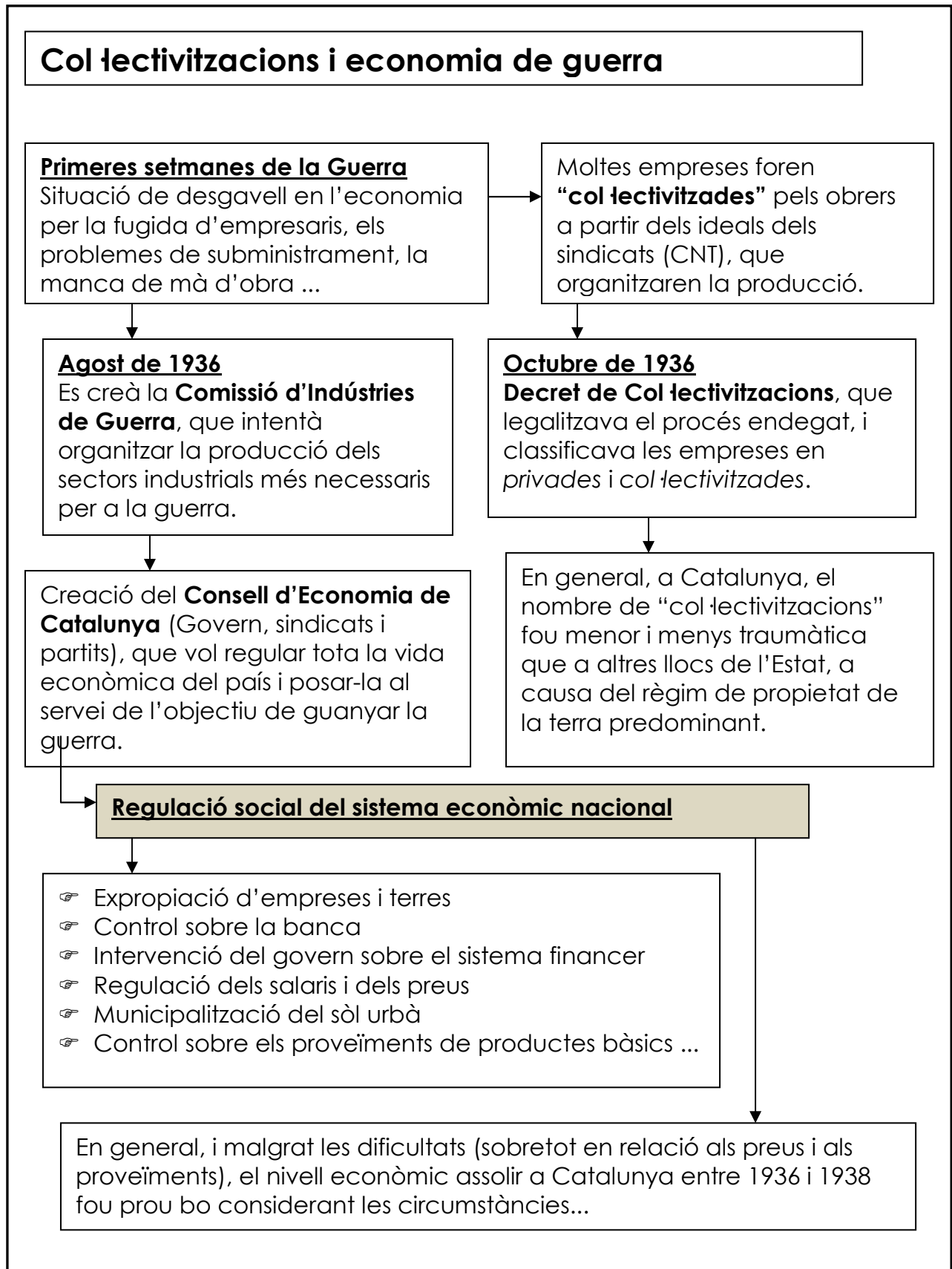
El Regne Unit i França, així com la pròpia Alemanya i Itàlia havien signat un **Tractat de No Intervenció** al conflicte espanyol, que en el cas alemany i italià no es va respectar en cap moment.

Malgrat la suposada neutralitat, el Regne Unit, França o els Estats Units van practicar de fet una **política d'embargament i de boicot** a la República que li impedia l'adquisició d'armament o de subministraments bàsics.

Del Maig del 37 als 13 Punts del Doctor Negrín

A la primavera del 1937 a Catalunya era evident la tensió entre el **Govern de la Generalitat**, recolzat per **ERC**, el **PSUC** i la **UGT**, i els anhels revolucionaris de la **CNT** i del **POUM**.

El Govern de la Generalitat envià la Guàrdia d'Assalt a desallotjar la seu de la Telefònica a Barcelona, ocupada des de l'inici de la guerra per la CNT.

INICI DELS "FETS DEL MAIG DEL 37"

Els dies següents es produeixen enfrontaments armats entre militants de la CNT i del POUM per una banda, i la policia per l'altra. És assassinat un Conseller de la Generalitat i diversos líders del sindicat anarquista.

La ministra Federica Montseny arribà a Barcelona per mediar en la crisi, sense èxit.

El dia 6 de maig arribaren des de València uns 5000 guàrdies d'Assalt, que van prendre la ciutat i van ocupar els locals de la CNT i del POUM a Barcelona i altres ciutats. Molts dels seus dirigents foren detinguts, i les seves armes incautades.

Militants dels PSUC i d'ERC van participar també en els enfrontaments i en l'ocupació dels locals dels anarquistes i del POUM.

CONSEQÜÈNCIES DELS FETS DEL MAIG DEL 37 A BARCELONA

- ⇒ Entre 600 i 1000 morts, i més de 1500 ferits, a més de milers de detinguts.
- ⇒ Caiguda del govern de concentració de Largo Caballero (PSOE) i sortida dels ministres de la CNT del Govern. Substitució pel nou Govern de Juan Negrín, amb el recolzament dels comunistes.
- ⇒ Forta retallada per part del Govern de la República sobre les competències en seguretat i ordre públic de la Generalitat.
- ⇒ Forta davallada en la influencia de la CNT i dissolució del POUM. Assassinat del dirigent cenetista Andreu Nin per agents d'Stalin.
- ⇒ Augment de la influencia política del PSUC a Catalunya i del PCE al conjunt d'Espanya. També de la influència de la Unió Soviètica sobre el govern de la República i sobre la direcció de la guerra.

El Govern de Juan Negrín i la “resistència a ultrança”

EIXOS POLÍTIQS

Arran dels **fets del Maig del 37**, es constituí un nou Govern de la República encapçalat pel socialista **Juan Negrín**, que va comptar amb el suport dels comunistes. De fet, fou el **PCE** i els agents de la Unió Soviètica les forces més influents sobre la política governamental durant aquesta etapa, i fins al final de

- Reforçament de l'**autoritat del Govern de la República**, i retallada de l'autonomia de Catalunya (amb el trasllat de la capitalitat de l'Estat a Barcelona, l'octubre de 1937)
- Configuració d'un nou **Exèrcit Popular** de la República, disciplinat, ben organitzat i armat (gràcies als subministraments enviats per Stalin i pagats amb “l'or de Moscou”), capaç de prendre la iniciativa militar en la guerra i enfrontar-se a les tropes de Franco.
- Propostes de **negociació política** amb Franco (com el programa dels “**13 punts**”) i l'acomiadament de les Brigades Internacionals, en un intent final de fer fora les tropes estrangeres que donaven suport als insurrectes.
- Política de “**resistència a ultrança**” (on s'inscriuen ofensives com ara la Batalla de l'Ebre), en un intent desesperat d'allargar la guerra per enllaçar-la amb el previsible inici d'una Guerra Mundial entre règims democràtics i feixismes ...

**Els 13 Punts
de Negrín ...**
30/04/38

En aquest sentit, la signatura del **Pacte de Munic** entre Hitler, Chamberlain, Daladier i amb la mediació de Mussolini, el 30 de setembre de 1938, que consagrava l'ocupació nazi de la regió dels Sudets (Txecoslovàquia) va tirar per terra les esperances de Negrin d'una intervenció immediata de França i la Gran Bretanya per aturar a Hitler i allargava la possibilitat de l'esclat d'una Guerra Mundial entre democràcies i règims feixistes.

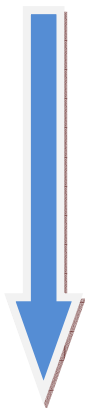
Tots els intents de negociació de la pau amb Franco van resultar infructuosos, i Franco sempre va exigir la rendició total i incondicional, sense garanties de cap mena.

Va rebutjar per tant el Programa dels 13 punts i altres de posteriors, i també tots els intents de mediació per part d'alguns països estrangers.

Tampoc no va renunciar a les tropes italianes o alemanyes quan Negrín va anunciar la retirada de les Brigades Internacional (setembre de 1938).

ELS TRETZE PUNTS DEL DR. NEGRÍN

1. Garantir la independència d'Espanya
2. Expulsió de totes les tropes estrangeres d'Espanya
3. Garantia d'una República democràtica amb un govern de plena autoritat
4. Referèndum per determinar la forma jurídica i social que havia de tenir Espanya
5. Llibertat de les regions sense perjudici de la unitat d'Espanya
6. Llibertat de consciència dels ciutadans garantida per l'Estat
7. Garantia de la propietat legítima i de l'activitat productiva
8. Garantia de democràcia per als pagesos i liquidació de la propietat "feudal"
9. Legislació social que garanteixi els drets dels treballadors
10. Millora cultural, física i moral de la raça
11. Exèrcit al servei de la Nació, lliure de tendències i d'influències dels partits
12. Renúncia a la guerra com a instrument de política nacional

Els protagonistes del Pacte de Munich.
D'esquerra a dreta: Chamberlain, Daladier, Hitler i Mussolini

LES FASES DE LA GUERRA CIVIL ESPANYOLA

Juliol de 1936 – abril de 1939

<p>L'esclat de la Guerra <i>17-19 de juliol de 1936</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> → 17 de juliol – Aixecament militar de l'exèrcit al Marroc → 18 de juliol – Extensió de la rebel·lió militar a moltes guarnicions de la Península → 19 de juliol – Derrota dels insurrectes a Barcelona. Rendició del gral. Goded.
<p>La Batalla de Madrid <i>Juliol del 36 – Març del 37</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> → Agost de 1936 – les tropes del Marroc passen per l'Estret de Gibraltar a les costes de Cadis amb l'ajut logístic d'Itàlia. Ocupació de Badajoz → Setembre del 36 - Avanç sobre Madrid. Ocupació de Toledo. Campanya de Mola sobre Guipúscoa (ocupació d'Irun i de Sant Sebastià). → Novembre del 36 - Fracàs en l'intent d'ocupació de Madrid, defensada per les milícies i les Brigades Internacionals. → Febrer del 37 – Batalla del Jarama → Març del 37 – Batalla de Guadalajara – Derrota dels italians
<p>La Batalla del Nord <i>Abril del 37 – Març del 38</i></p> <p>Es forma l' Exèrcit Popular de la República</p>	<ul style="list-style-type: none"> → Abril del 37 – Bombardeig alemany sobre Gernika (dia 26) i altres poblacions de Biscaia. → Maig del 37 – FETS DEL MAIG A BARCELONA → Juny del 37 – Ocupació de Bilbao → Estiu del 37 – Contraofensiva republicana com intent de distreure la pressió al front del nord: batalles de Brunete (Madrid) i de Belchite (Aragó). → Agost del 37 – Ocupació de Santander → Octubre del 37 – Campanya sobre Astúries. Caiguda de Gijón. → Novembre del 37 – Trasl·lat de la capital des de València a Barcelona. → Desembre del 37 – febrer del 38 – Batalla de Terol. Els republicans recuperen la ciutat de Terol, però aquesta tornà a caure en mans franquistes el mes de febrer del 38.

<p>La Batalla de Catalunya <i>Març del 38 – Febrer del 39</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> → Març del 38 – Inici de la campanya d'Aragó de l'exèrcit franquista, baixant l'Ebre cap a Catalunya. → 3 d'abril – Ocupació de Lleida i Gandesa → Finals d'abril – l'Exèrcit de Franco arriba a la Mediterrània per Vinaròs, partint en dos el territori republicà i aïllant Catalunya de la resta del territori de la República. → Maig de 1938 – Programa del Tretze Punts del Dr. Negrín, rebutjat per Franco. → Juliol – Novembre del 38 – Batalla de l'Ebre – Última gran ofensiva republicana amb l'intent d'aturar l'avenç feixista. → 29 de setembre de 1938 – Pacte de Munic entre Hitler i França i el Regne Unit, que esvaeix les esperances d'ajut de les democràcies a la República Espanyola. → Desembre del 38 – Inici de la campanya de Catalunya i ocupació del territori català (15 de gener del 39, Tarragona; 26 de gener, Barcelona; 11 de febrer, frontera amb França. → Gener – febrer del 39 – Exili massiu de gairebé 500.000 persones que creuen la frontera francesa.
<p>El final de la guerra <i>Febrer – Març del 39</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> → Febrer de 1939 – Manteniment de la política de Negrin de la resistència a ultrança. → Març de 1939 – França i el Regne Unit reconeixen el govern del general Franco. → Març del 39 – Cop d'Estat del coronel Casado a Madrid. → 29 de març – Ocupació de Madrid → 30 de març – Ocupació de València i Alacant. → 1 d'abril – FINAL DE LA GUERRA.

Viure en guerra

Les lleves i els voluntaris per al front

- L'esclat de la guerra suposà **la marxa al front** de molts homes (i algunes dones) voluntaris o forçats que afectà el sistema productiu i a les famílies.
- A mitjan 1937, la configuració de l'**Exèrcit popular** i la incorporació massiva a files dels homes entre 17 i 35 anys va incrementar aquest impacte.
- Extensió de la figura dels "**emboscats**", que es negaven a marxar a files i que foren perseguits per la policia.

Les dificultats de la vida quotidiana

- Problemàtica en els **proveïments dels mercats**, escassetat d'aliments i aparició de la fam (augment dels preus) i del **mercat negre**.
- **Problemes sanitaris** (manca de medicaments, extensió de malalties infeccioses i relacionats amb l'alimentació, etc.).
- Aparició, sobretot als inicis de la guerra, de grups incontrolats (FAI ...) que estengueren **el terror** i els assassinats entre persones diverses per la seva vinculació amb els partits de dreta, l'Església, el sector empresarial, etc.

Els refugiats i la solidaritat

- Catalunya va haver d'acollir una gran quantitat de **refugiats** d'altres llocs de l'Estat fins al final de la guerra (va arribar a un milió), que foren mantinguts gràcies a un gran moviment de solidaritat popular.
- Gran esforç d'**acolliment** per part de les autoritats per garantir l'alimentació, l'atenció escolar i sanitària de la població acollida, etc.
- Extensió alhora d'un moviment espontani de **participació ciutadana col·lectiva i de solidaritat** envers els damnificats per bombardeigs, atenció als ferits del front, organització de menjadors populars, etc.
- També es van fer populars els "**brigadistes internacionals**", que despertaren en el poble espanyol un fort sentiment de solidaritat i de relacions personals.

Els bombardeigs i la destrucció

- Pràctica sistemàtica i indiscriminada de **bombardeig** per part de l'aviació i la marina feixista envers la població civil (Madrid, Barcelona, Tarragona, Guernica ...), amb la intenció d'estendre el terror i la desmoralització entre la població.
- Ús de la ràdio i de la premsa com a arma de desmoralització i de confusió entre el bàndol republicà.
- Gran impacte humà (més de 5.000 víctimes només a Catalunya) i econòmic en les destruccions. Creació del Servei del Patrimoni Històric, Cultural i Científic de Catalunya per preservar les obres més importants dels bombardeigs.

Les “quintacolumnes”: l'enemic a casa

- Existència de “**quintacolumnistes**” dins del territori republicà, amb actes de sabotatge i espionatge en favor dels insurrectes.
- Creació del **SIM** (*Servicio de Inteligencia Militar* i del *Tribunal de Alta Traición y Espionaje*). També es van cometre alguns abusos des d'aquestes instàncies.

La propaganda

- Ús sistemàtic de la propaganda com a eina per donar moral a les tropes i a la població. Campanyes de ràdio i de premsa, i sobretot amb cartells i fotografies (igualtat de la dona, producció agrícola, producció industrial, antifeixista, civisme, prevenció de malalties i de riscos ...)
- Esforç de projecció exterior, sobretot per la República (Exposició de París de 1937)
- Comissariat de Propaganda, esforçada en fer arribar la cultura en temps de guerra a tot el territori, fins i tot al front.
- Presència de “comissaris polítics” al front, sobretot comunistes, encarregats de “vigilar” la moral de les tropes i la fidelitat a la República.

EL FRANQUISME

Dades biogràfiques del General Francisco Franco

- ⇒ Francisco Franco Bahamonde va néixer a El Ferrol (A Coruña), el 4 de desembre de 1892. Fill de Nicolàs Franco, que va arribar a General Intendent de l'Armada, i de Pilar Baamonde, que pertanyia a una família de la Marina amb un status social més alt que el del seu marit. Fou el segon de 4 germans: Nicolás, Francisco, Pilar i Ramon (va néixer un cinquè germà que va morir de nen).
- ⇒ El 1907 va ingressar a l'Acadèmia Naval Preparatòria, des d'on no va poder passar a l'Escola de la Marina, com pretenia. El mateix any, el seu pare va deixar a la seva mare per una altra dona, amb la que se'n va anar a viure a Madrid. Finalment, va ingressar a l'Acadèmia d'Infanteria de Toledo.
- ⇒ Amb 17 anys, i ja com a tinent, Franco intentà ser destinat a Marroc, però no aconseguí fins el 1910 per raons d'edat. Aviat va destacar en els enfrontaments amb els rifenys. Allà va conèixer al Capità del seu regiment, Emiliano Mola, i al comandant Sanjurjo. Quan només tenia 22 anys va rebre la Creu del Mèrit Militar, i amb 23 fou nomenat Capità (1915).
- ⇒ L'any 1916 fou ferit a l'estomac de bala (la ferida li donaria molèsties tota la vida), i poc després, amb 25 anys, fou ascendit a Comandant. Al 1917, de tornada a la Península, fou enviat a reprimir manifestacions obreres i de miners, que aconseguí dissoldre amb facilitat.
- ⇒ Poc després, destinat a Oviedo, va conèixer a Carmen Polo. La família de Carmen s'oposava a la relació. Però aquesta es va consolidar i, poc abans de la boda, el seu amic Millan Astray el cridà perquè l'ajudés a fundar i a organitzar el "Tercio" (la futura Legió) al Protectorat del Marroc. Franco va acceptar i va posposar la boda. Al Tercio, Franco va imposar la prohibició del joc i aplicà la pena de mort per actes d'indisciplina.
- ⇒ El Desastre d'Annual (1921) va frenar els ascensos per mèrits de guerra dels oficials africanistes, però Franco, afavorit pel Rei, fou nomenat Tinent Coronel i nou Cap de la Legió. Finalment, el 16 d'octubre de 1923 es va casar amb Carmen Polo, actuant el Rei (per representació) com a padrí.
- ⇒ Amb 33 anys Franco fou ascendit a Coronel, i any més tard a General (el més jove d'Europa). El seu germà Ramon va participar en el famós vol del Plus Ultra d'Espanya a Amèrica, però el seu caràcter rebel el va portar a no aparèixer a l'acte festiu on el Rei havia de felicitar als herois. Franco fou encarregat el mateix any de fundar una nova Acadèmia Militar General a Saragossa, per part del dictador Primo de Rivera. Allà va néixer la seva única filla, Carmen. La germana de la seva dona, que els acompanyava, va conèixer a l'estudiant de Dret Ramon Serrano Suñer, el futur

“Cuñadísimo” i ministre d'Afers Estrangers de Franco en l'etapa d'aliança amb el règim nazi.

- ⇒ Alfons XIII va condecorar Franco per la seva fidelitat. Mentrestant, Ramon Franco s'inscriu a l'*Agrupación Militar Republicana*, i va arribar a sobrevolar el Palau Reial amb la intenció de bombardejar-lo, malgrat que no va arribar a fer-ho i va fugir a Portugal.
- ⇒ El 1931 es va proclamar la Segona República. Franco va fer un discurs a l'Acadèmia de Saragossa on exhortava els cadets a acatar i obeir el nou règim, i no va dubtar en jurar lleialtat a la República davant la nova llei d'Azaña per a la reformar de l'Exèrcit. Malgrat tot, Azaña va acabar tancant l'Acadèmia de Saragossa i va enviar Franco a Oviedo, sense destinació concreta. Davant les seves protestes, Azaña va nomenar Franco Governador Militar d'A Coruña.
- ⇒ El 1932 el General Sanjurjo va contactar amb Franco perquè recolzés l'intent de cop d'Estat, però Franco ho va rebutjar (si bé va prometre la seva “neutralitat”).
- ⇒ El 1934 Franco fou un dels principals responsables de la repressió de la Revolució d'Astúries. Com a premi per la seva actuació, Gil Robles (ministre de la Guerra) el va nomenar Cap de l'Estat Major de l'Exèrcit. Però quan a finals de 1935, i davant les properes eleccions del febrer del 36, Gil Robles va caure del poder, Franco va caure amb ell.
- ⇒ El nou Govern del Frente Popular va confirmar-lo en el seu càrrec, i fins i tot Azaña el va enviar a Londres com a representant espanyol a la coronació del Rei Jordi V. Al seu retorn s'iniciaren els contactes del General Mola amb diversos generals per iniciar la conspiració militar per enderrocar el règim republicà. Franco va es va voler comprometre directament en les primeres fases de la conspiració. El Govern, en la seva política de dispersió dels militars “sospitosos”, va enviar a Franco a la Comandància de Tenerife.

EL FRANQUISME: Els anys 40, de l'època “blava” a l'aïllament internacional

A. L'establiment del “Nuevo Estado Español”

- Acabada la guerra, tot el poder de l'Estat es va concentrar en la persona de Franco, com a **Caudillo de España** (Cap de l'Estat, Cap de l'Exèrcit i Cap del Movimiento –la FET y de las JONS-).
- Forta repressió política (+ 250.000 presoners polítics el 1940)
- Prohibició de qualsevol partit, sindicat o associació de caràcter polític: règim de “partit únic”, la **FET y de las JONS** i establiment dels sindicats verticals.
- Control social: depuració del personal de l'administració i de l'ensenyament i fèrria censura de premsa...

EVOLUCIÓ POLÍTICA DURANT LA DÈCADA DELS 40

1939-1942

Identificació i aliança amb l'Eix (de la neutralitat a la no-beligerància). Caràcter feixista de l'Estat i acaparament del poder per part de la **Falange**.

1942 ⇔

Inici de la derrota de l'Eix. Els falangistes perden protagonisme en el Govern (en benefici de militars, catòlics, monàrquics ...) . Eliminació de la parafernàlia feixistitzant.

1942 – Creació de les “Cortes Españolas”, de caràcter consultiu i orgànic.

1945 – “Fuero de los Españoles”.

1945 – “Ley de Referéndum Nacional”.

1945 – “Ley de Sucesión en la Jefatura del Estado”, en la qual es declara a Espanya com a *Reino*, i a Franco com a Cap d'Estat vitalici, amb dret a elegir successor a títol de Rei.

B. Les oposicions a la Dictadura

- Pràcticament inexistent dins del territori espanyol pel control policíac i la repressió.
- Activitat guerrillera a les zones de muntanya (els maquis).
- Suport al règim per part de l'Església i de la burgesia catalana.
- Gairebé era impossible una reorganització del moviment sindical: duríssima repressió de les primeres vagues els anys 1946 i 1947...

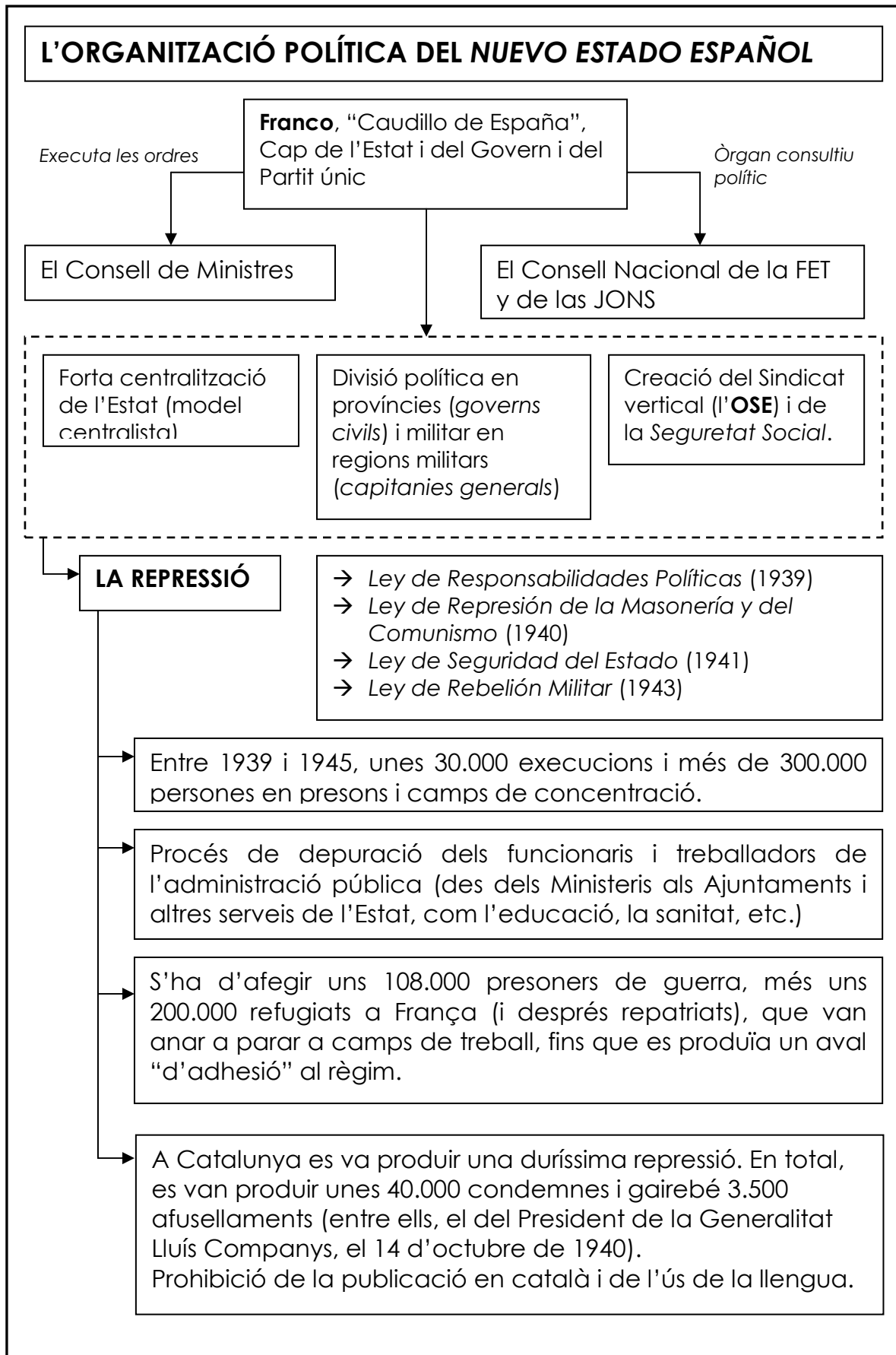
C. Economia i societat a l'Espanya dels anys 40

- Greu situació econòmica general (renda per càpita de 1935 no recuperada fins el 1954)
- Manca d'aliments (racionament) i de subministres industrials i energètics: extensió de la fam a tot el territori (especialment a les ciutats)
- Aïllament internacional (1946 – retirada d'ambaixadors) que fan que Espanya no entri en el programa del Pla Marshall.

D. L'AUTARQUIA

- **POLÍTICA ECONÒMICA AUTÀRQUICA** i control estatal sobre el sistema productiu.
- Ambient de gran corrupció (contraban, mercat negre ...). Els salaris disminueixen un 25% entre 1936 i 1946, mentre els beneficis empresarials augmenten un 14%.
- Situació crítica de la indústria catalana, amb dificultats de proveïment d'energia i matèries primeres ... Política anticatalana que permet la desaparició dels grans bancs catalans i l'inici d'una immigració política.

E. La qüestió política i la repressió

EL FRANQUISME: Els anys 50, aperturisme i consolidació del règim

A. El règim franquista es va consolidar a l'interior i va acabar amb el seu aïllament internacional

- ⇒ L'Església i l'Exèrcit van mantenir una lleialtat absoluta al règim i van esdevenir el seu suport incondicional.
- ⇒ L'aparell polític i de control social del règim va funcionar com una xarxa de repressió que arribava a tot arreu i que mantenia l'ordre públic a costa de les llibertats individuals i col·lectives (censura, control i impunitat policial, nul·les garanties de respecte al drets humans, etc.).
- ⇒ L'esclat de la “guerra freda” i la configuració dels dos blocs militars a escala mundial va col·locar a Franco i el seu anticomunisme visceral com un aliat imprescindible per als interessos dels EUA, que es convertí en el seu aliat i principal valedor internacional.
- ⇒ 1953 – Concordat amb el Vaticà. Legitimació del règim a canvi de la plena confessionalitat de l'Estat i d'importants privilegis econòmics i jurídics per a l'Església.
- ⇒ Ingress d'Espanya a la FAO (1950), a la UNESCO (1952), **l'ONU (1955)**, al Fons Monetari Internacional i al Banc Mundial (1958) ...

B. Inicis d'un cert “aperturisme” polític

- Ja des de finals de la dècada anterior s'havien substituït els ministres més “blaus” per altres més “aperturistes”, com el catòlic Joaquín Ruiz-Giménez (ministre d'Educació fins el 1956).
- A partir de 1957, els llocs clau del Govern comencen a ser ocupats per membres de l'OPUS DEI (conegut com govern dels “tecnòcrates”), que pretenien una liberalització del règim en l'àmbit econòmic, sense tocar els seus principis polítics.
- Malgrat tot, el 1958 es publica la *Ley Fundamental de Principios del Movimiento*, que impossibilitava rotundament cap evolució cap a formes democràtiques.

C. L'oposició, malgrat les dificultats, comença a organitzar-se.

- ➔ El **1951** es produeix un **primer moviment vaguístic** d'importància (abans al 1946 i 1947) a Madrid i a Euskadi. També es produeix el conegut “**boicot dels tramvies**” a Barcelona.
- ➔ Factors com ara la creixent inflació, la pujada dels preus per sobre dels salaris, o la creació de nuclis obrers a les principals zones industrials van permetre una reaparició de la influència del PCE i del PSUC. Això es va veure afavorit a Catalunya per la immigració massiva i l'amuntegament d'aquesta població en barris sense les condicions d'habitabilitat mínima. Augment de la conflictivitat social i aparició de moviments vaguístics.

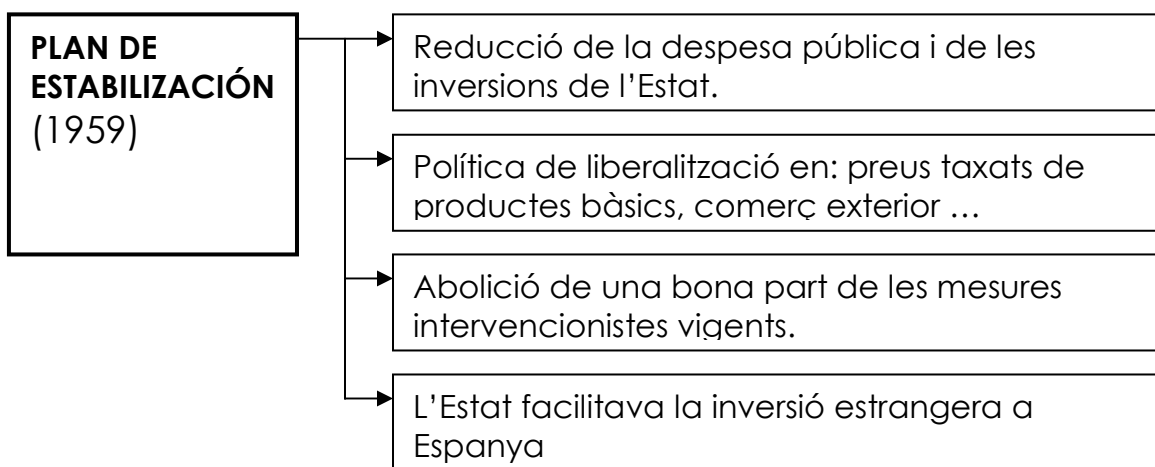
EL FRANQUISME: Els anys 50, de l'autarquia als Plans d'Estabilització

D. Recuperació del nivell de l'economia espanyola

- A mitjans de la dècada es recuperen els nivells de renda d'abans de la Guerra Civil
- Es produeix un clar creixement en la indústria, però continua un fort estancament en l'agricultura.
- Fort endarreriment tecnològic, que porta a una indústria antiquada i gens competitiva, fet agreujat per la manca de proveïment adequats, de matèries primeres i per un intervencionisme estatal de tipus burocràtic.
- L'economia espanyola estava també afectada per una important inflació, per una balança comercial negativa i per l'escassetat de diner en circulació.

E. Canvis en la direcció de la política econòmica

- El 1959, els tecnòcrates de l'OPUS imposen un canvi de direcció en la política econòmica i s'aprova el **PLAN DE ESTABILIZACIÓN**.

F. A Catalunya...

- Fort creixement industrial, i en menor mesura del sector terciari, en detriment del sector primari, especialment a les comarques al voltant de Barcelona.
- Contínua aflluència de treballadors immigrants de les comarques interiors de Catalunya i d'altres comunitats espanyoles. Creació de “ciutats dormitoris” al Barcelonès, Baix Llobregat i Vallès...

EL FRANQUISME: Els anys 60. Canvis socials i immobilitat política

A. La transformació de la societat espanyola a la dècada dels 60

Com a conseqüència del creixement i modernització de l'economia, es van produir profundes transformacions en el si de la societat espanyola:

- Entre 1960 i 1970 la població espanyola va créixer de 30 a 33'7 milions. L'índex de creixement natural arribà al màxim de tot el segle l'any 1960 (13).
- Procés d'urbanització de la població (moviments del camp a les ciutats industrials). Increment en termes relatius i absoluts de la població urbana, en detriment de la rural.
- Inici del fenomen del turisme de masses procedent d'Europa en algunes regions espanyoles. Alhora apareix la influència dels nous mitjans de comunicació (publicitat) sobre els hàbits socials. L'Estat manté un fort control monopolístic sobre la televisió (TVE – 1956)
- Introducció lenta però creixent de les pautes socials i culturals europees (relaxació del control sobre la moral pública, inicis de la planificació de la natalitat, noves formes familiars ...)
- Fort augment de l'escolarització (a tots els nivells). Llei General d'Educació (1970)
- Desenvolupament de la "societat de consum": accés als béns de consum (automòbil, TV, electrodomèstics...), introducció de les vacances, augment del temps d'oci, per a una part considerable de les famílies espanyoles.
- Augment dels contactes internacionals (turisme, major intercanvi comercial...)
- Millora de les condicions de vida generals amb la creació de la Seguretat Social l'any 1963.

B. Fort augment de la conflictivitat social

ESPANYA

- Gran onada de vagues i protestes socials a partir de 1962. Vagues dels miners a Astúries, a la siderúrgia basca i al cinturó industrial de Barcelona.
- **1964** – Neix la primera *Comissió Obrera* del metall a Madrid.
- Es decreta l'Estat d'excepció a Biscaia el 1967
- Forts conflictes laborals i universitaris a tota Espanya del 68 al 69: estat d'excepció el 1969.

CATALUNYA

- Sorgeixen noves forces socials: el sindicat **Comissions Obreres** (1964) i el **Sindicat Democràtic d'Estudiants** (1966), així com una gran diversitat de moviments veïnals, cristians i nacionalistes ...
- Accions populars de protesta popular en contra del règim (com la campanya contra el Cas Galinsoga i *La Vanguardia*, els *Fets del Palau*, campanyes en defensa de la llengua catalana, etc. ...)
- Nous moviments culturals (*Nova Cançó* ...) i de renovació pedagògica (*Rosa Sensat* ...) i cultural, com la creació de l'Òmnium Cultural, que reivindicava la cultura i la llengua catalana.

C. Les línies polítiques del règim i la força de l'oposició

La liberalització econòmica del règim protagonitzada pels tecnòcrates de l'OPUS DEI no es va traslladar a l'àmbit polític, on va triomfar el més dur immobilisme i les idees dels sectors més durs i intransigents:

1959 (?)– Neix a Euskadi l'organització independentista **ETA**

1959 – Campanya a Barcelona contra el director de *La Vanguardia*, Luís de Galinsoga, a causa d'unes polèmiques declaracions anticatalanes

1960 – El PCE nomena a Santiago Carrillo com a secretari general, que propugna l'abandonament de la lluita armada i l'ús de la vaga pacífica. Aquest mateix el jove dirigent Jordi Pujol ingressa a la presó per 7 anys. El 19 de maig d'aquest any es produeixen els *Fets del Palau*.

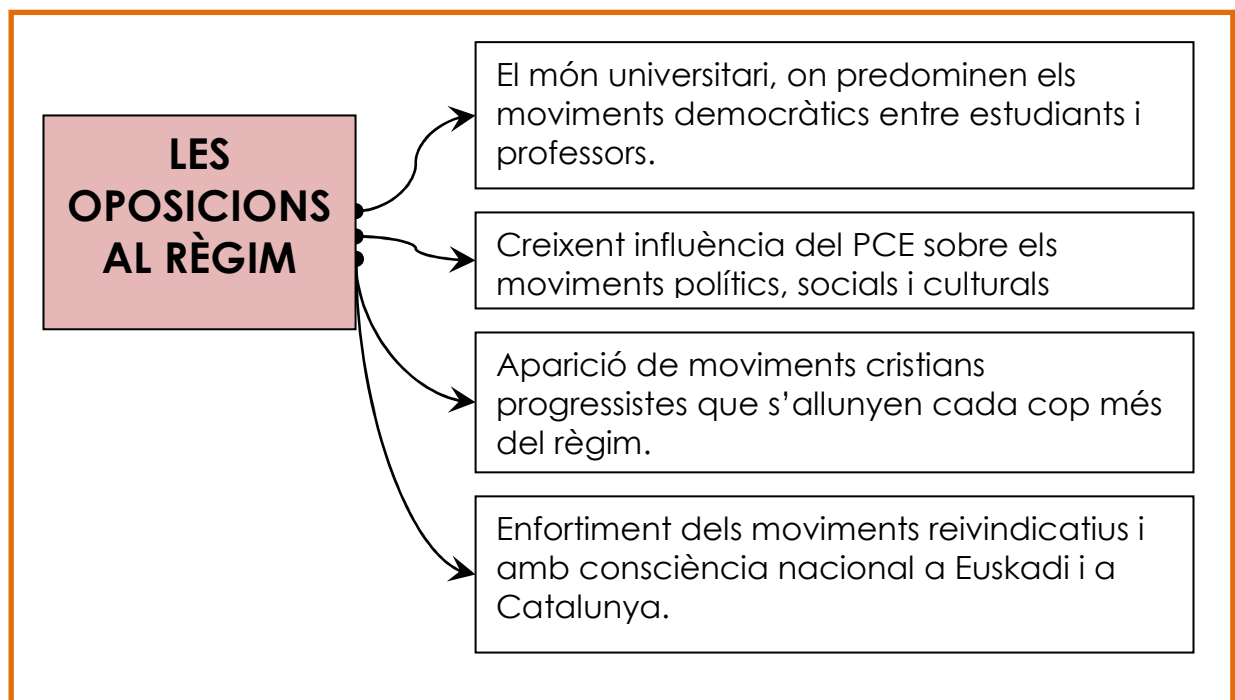
1962 – El **Contuberni de Munich** (reunió de 118 representants de l'oposició interior i exterior, excepte anarquistes i comunistes)

1963 – Creació del **TOP** (*Tribunal de Orden Público*), i gran campanya internacional de condemna per l'execució del comunista Julián Grimau i dos anarquistes.

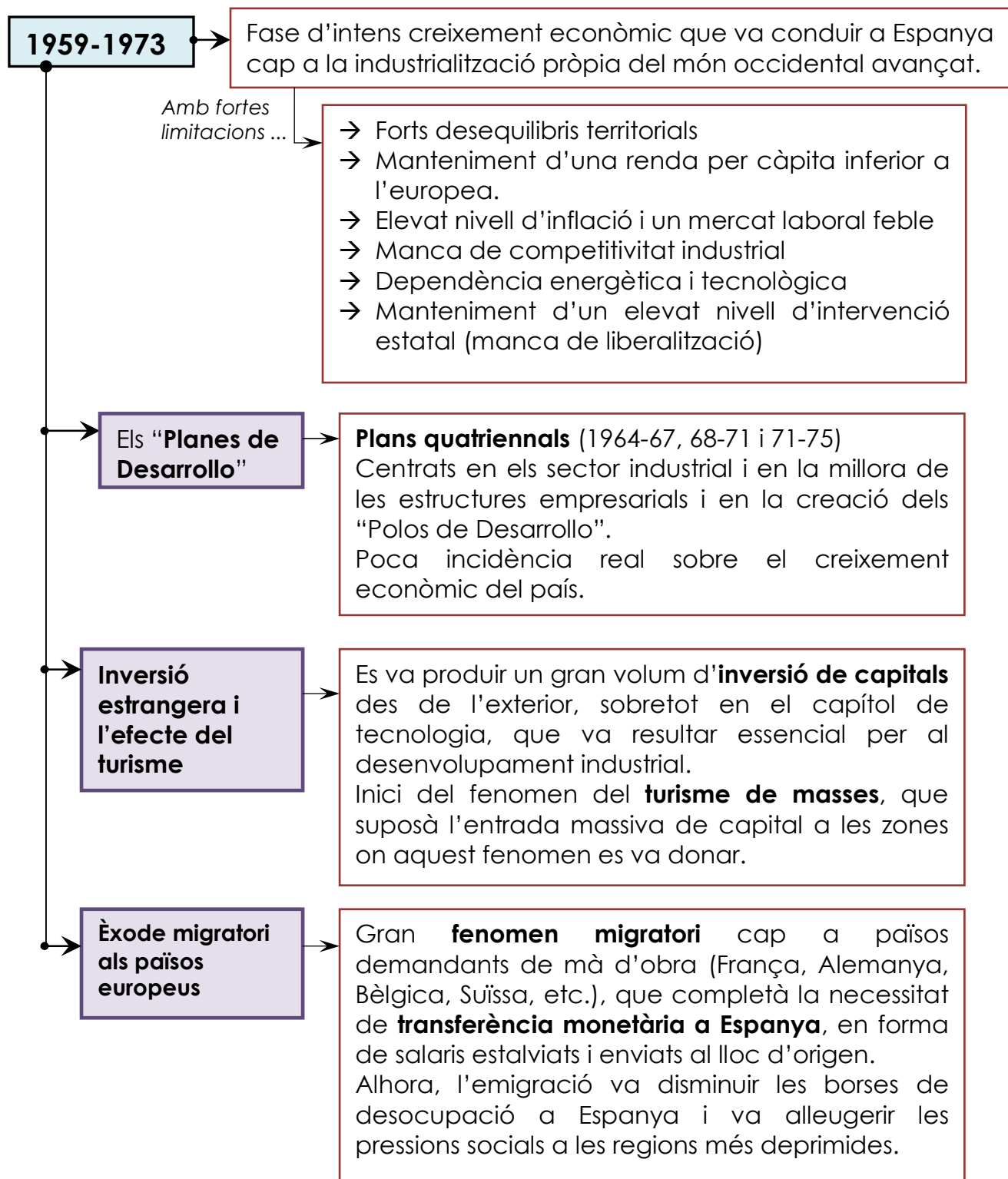
1966 – Aprovació per "referèndum" de la *Ley Orgánica del Estado*, que intentava ser una mena de "Constitució" de l'Estat.

1968 – Primers atemptats mortals d'ETA.

1969 – Franco nomena formalment el príncep Joan Carles de Borbó com a successor com a Cap de l'Estat amb el títol de Rei.

D. El “desarrollismo” i les claus del creixement econòmic

EL FRANQUISME: els anys 70. L'agonia del règim i els inicis de la transició democràtica.

A. Qüestions polítiques

La lluita per la successió

- L'any 1969 Franco havia nomenat el príncep Joan Carles de Borbó com a successor com a Cap de l'Estat amb el títol de Rei.
- Es va produir dins de la classe política del règim un creixent enfrontament entre els immobilitistes i els oberturistes (l'OPUS DEI).
- Alguns sectors monàrquics liberals i conservadors van fer un apropament a l'oposició democràtica al règim.

Les reformes de l'OPUS DEI acaben per fracassar

- La **Llei Sindical** de l'any 70 es veu superada pel gran creixement de Comissions Obreres i l'extensió del moviment vaguístic.
- La **Llei de Reforma Educativa** del 1970 no assoleix el seu principal objectiu: l'escolarització universal fins els 14 anys.
- Els intents per a l'ingrés d'Espanya a la CEE acaben fracassant, malgrat la signatura d'alguns acords comercials l'any 1970.

B. Conflictivitat i repressió en els darrers anys del règim

Gran creixement de l'oposició al règim

- Progressiu distanciament de l'Església, especialment des dels sectors obrers i del nacionalisme català i basc (cas de l'abat Escarré...)
- L'augment de la inflació i el manteniment dels salaris baixos produeix noves onades de vagues (Barcelona, 1971 ...)
- Important creixement i enfortiment del PCE i del PSUC. Renovació del PSOE (Felipe González és elegit secretari general al *Congrés de Suresnes* l'octubre de 1974) i aparició de nous grups d'extrema esquerra.

L'oposició a Catalunya

- 1969 – Es crea la Coordinadora de Forces Polítiques de Catalunya.
- 1970 – Neix l'Assemblea de Catalunya, que aglutinarà l'oposició antifranquista catalana fins a la mort del dictador.

La repressió

1970 – Procés de Burgos contra destacats membres d'ETA. Hi ha 6 condemnes a mort. Es produeix una gran campanya internacional per la manca de garanties judicials del procés. Franco acaba commutant les condemnes a causa de la pressió internacional.

C. Els últims governs de la Dictadura

El Govern de Carrero Blanco

(juny-desembre de 1973).

- S'aguditzava la crisi política i social del règim, que coincideix amb l'arribada de la gran crisi del petroli: acomiadaments en massa a les grans empreses i creixement de l'atur.
- Tancament de nombroses facultats universitàries pel clima de tensió.
- Atacs del règim contra l'Església, cada cop més allunyada.
- S'inicia el "procés 1001" contra els líders del sindicat CCOO.
- El 20 de desembre de 1973 Carrero Blanco és assassinat a Madrid per ETA.

El govern de Carlos Arias Navarro

(desembre de 1973 – desembre de 1975).

- Franco nomena Arias Navarro nou cap del govern, del sector més immobiliari, que exclou l'OPUS DEI del seu govern.
- La condemna a mort de l'anarquista Puig Antich demostra la impossibilitat d'obertura del règim, i l'aïlla internacionalment com en els primers anys. Trencament de relacions diplomàtiques amb nombrosos països.

- Arias promulga la “Ley de Asociaciones Políticas”, que intentava controlar (sense aconseguir-ho) l'emergència dels nous partits polítics.
- L'any 1974 neix Convergència Democràtica de Catalunya, liderada per Jordi Pujol, i els principals grups socialistes acaben formant el PSC (Partit dels Socialistes de Catalunya), que es federarà amb el PSOE.
- Es formen diverses coordinadores d'oposició amb la intenció d'accelerar la caiguda del règim, com la Junta Democràtica (entorn del PCE), i la Plataforma de Convergència Democràtica (entorn del PSOE).
- Es cedeix el Sàhara occidental a Marroc i a Mauritània.
- El setembre de 1975 es celebren els judicis contra cinc membres d'ETA i del FRAP que són condemnats a mort, amb fortes protestes internacionals.
- Franco va morir a Madrid el 20 de novembre de 1975, als 82 anys, després d'una llarga agonia. Uns dies després, el príncep Joan Carles és coronat com a Rei a les Corts franquistes. El nou Rei mantindrà durant poc temps a Arias Navarro com a cap del govern.

D. Qüestions econòmiques

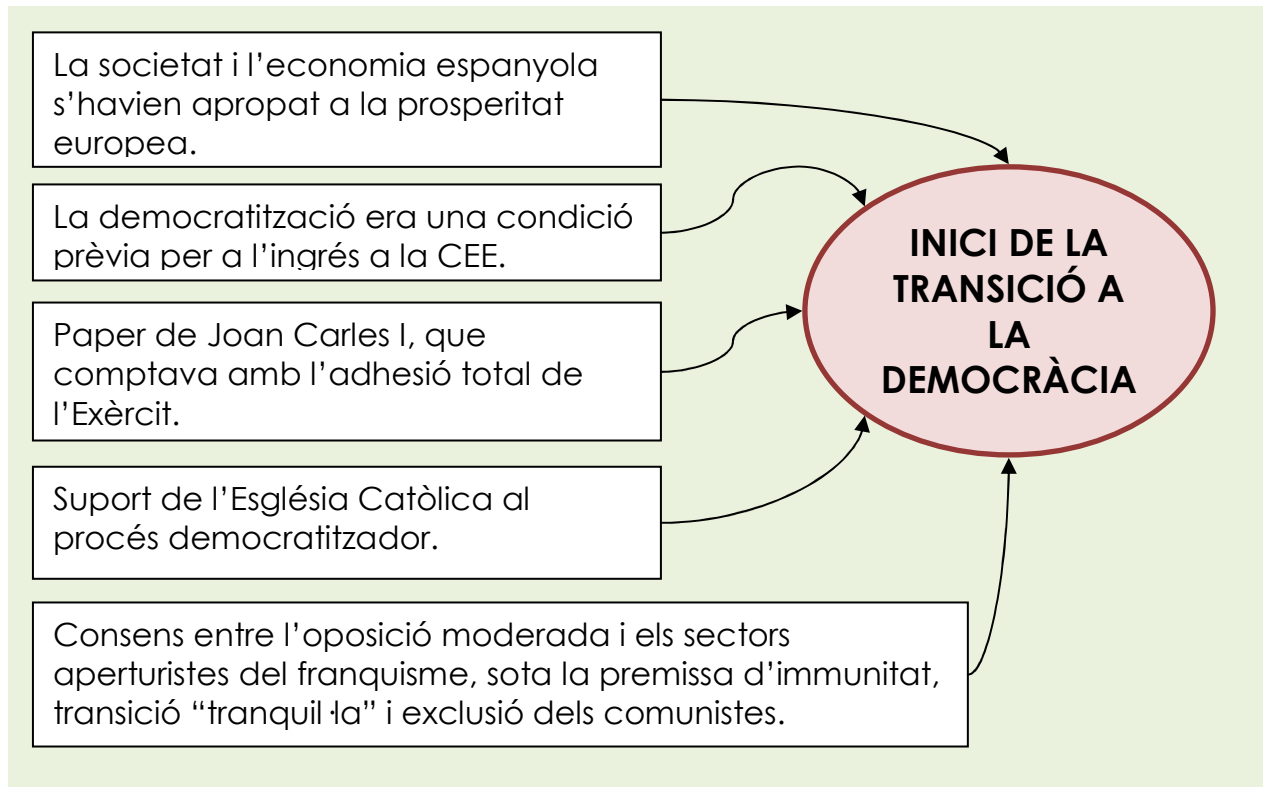
La crisi del petroli arriba a Espanya

- L'augment del preu del petroli decidit per l'OPEP l'any 1973 va afectar greument les economies occidentals, i molt especialment l'espanyola, que mostrava una important debilitat infraestructural.
- Conseqüències internes: encariment dels costos de les empreses i reducció dels seus beneficis, augment dels acomiadaments, reducció dels salaris i creixement de l'atur.
- Conseqüències externes: interrupció dels moviments emigratoris a l'exterior, baixada del turisme i de l'entrada de divises, reducció de les exportacions.
- Aquesta situació econòmica contribuï a endurir la situació social i al creixement de l'oposició contra el règim.

LA TRANSICIÓ POLÍTICA: Els primers anys cap a la democràcia 1975 – 1978

A. Factors que van incidir en l'inici de la transició

B. La Coronació de Joan Carles I i el continuisme

El príncep successor, amb el nom de **Juan Carlos I**, fou coronat Rei d'Espanya davant les Corts franquistes el 22 de novembre de 1975.

Dies després el Rei presidia els funerals d'Estats de Francisco Franco al *Valle de los Caídos*, i confirmava en el seu càrrec de Cap del Govern a **Carlos Arias Navarro**, i la línia continuista que pretenien els sectors més immobilitistes del règim.

C. El govern d'Arias Navarro (desembre de 1975 – juliol de 1976)

- El Govern d'Arias s'oposà a la liberalització i intenta mantenir l'estatus autoritari i l'immobilisme del règim.
- L'oposició, i la major part de la població espanyola i els sectors més importants del capital van exigir una amnistia política, la legalització de partits i sindicats, el desmantellament del **Movimiento Nacional** i de la **CNS**, i la convocatòria d'eleccions lliures i plurals.
- 1976 – Gran manifestació unitària a Barcelona a favor de l'amnistia (sota el crit “Llibertat, Amnistia i Estatut d'Autonomia”). Es va crear a Catalunya el Consell de Forces Democràtiques, i al conjunt de l'Estat la *Coordinadora Democràtica* o “*Plantajunta*”.
- Finalment, l'1 de juliol de 1976 el Rei Joan Carles va destituir a Arias Navarro i nomena a un jove i desconegut **Adolfo Suárez** nou Cap de Govern amb l'encàrrec d'iniciar un procés de democratització de l'Estat i de diàleg amb les forces de l'oposició.

El Govern d'Adolfo Suarez i les primeres eleccions democràtiques

Els inicis de la transició: la Llei de Reforma Política

Adolfo Suárez, que provenia dels sectors més moderats del franquisme, va iniciar el procés de transició a la democràcia, amb el suport total del Rei (i per tant, de l'Exèrcit)

- El desembre de 1976 s'aprovà en un referèndum la **Llei del Projecte de Reforma Política**, que donava inici al procés. Un mes abans aquest Projecte havia estat votat a les darreres Corts franquistes, que acceptaven la seva dissolució i la del *Movimiento Nacional* a canvi d'immunitat.

Les primeres eleccions democràtiques: el juny del 1977

El juny de 1977 es van celebrar a Espanya les primeres eleccions a Corts democràtiques des de la Segona República.

Prèviament, hi ha un procés de legalització dels partits polítics:

- Suárez fundà la **UCD** (Unión de Centro Democrático) que agrupava els sectors més moderats del franquisme.
- Manuel Fraga va formar l'**AP** (Alianza Popular), que agrupava la dreta espanyola i els sectors provinents de l'antic *Movimiento Nacional*.
- Felipe González i Alfonso Guerra encapçalaven el **PSOE**.
- La difícil legalització del **PCE** (abril de 1977) permet l'entrada dels comunistes en el Parlament.

Les eleccions foren guanyades en el conjunt d'Espanya per la UCD. A Catalunya, la victòria electoral va correspondre als PSC-PSOE.

La Constitució Espanyola de 1978

- Una Comissió del nou Parlament fou l'encarregat de redactar un text constitucional, consensuat per la majoria dels partits polítics, i aprovat per referèndum el **6 de desembre de 1978**.
- La nova Constitució definia Espanya com un Estat de dret, democràtic i plural, i garantia els drets fonamentals dels ciutadans i la separació entre Església i Estat.
- La Constitució obria la porta a la descentralització de l'Estat amb les autonomies basca, gallega i catalana, i encetant el procés d'autonomia de la resta de comunitats de l'Estat.

Les eleccions generals de 1979

- Aprovada la Constitució, calia votar un nou Parlament i un nou Govern. A les eleccions de 1979 es produeix una nova victòria de la UCD, seguida pel PSOE, el PCE i l'AP de Fraga. A Catalunya els resultats foren favorables al PSC.
- El Parlament aprova el 1981 la *Llei del Divorci*.

Les eleccions municipals de 1979

- L'abril de 1979 hi ha les primeres eleccions democràtiques als Ajuntaments. Es produeix un triomf general de les esquerres a les capitals més importants. A Catalunya la victòria és per al *Pacte de Progrés* (PSC, PSUC, ERC i CiU)

CRISI ECONÒMICA, TERRORISME I CAIGUDA DE SUÁREZ

La crisi del petroli colpeja l'economia espanyola

- La crisi internacional va forçar el retorn de molts immigrants, i l'aturada de les exportacions, així com la reducció dels ingressos del turisme.
- La crisi colpejà especialment la construcció, la banca, i la indústria de béns d'equip (siderúrgia). Fortíssim augment de l'atur a tots els sectors.
- El govern de la UCD no va iniciar la necessària "reconversió industrial" ni va prendre mesures adequades per frenar la inflació.
- La incertesa política va frenar també les inversions interiors i exteriors; es va produir també un moviment de "fuga de capitals" i un important frau fiscal.
- Sindicats, patronal i Govern van iniciar la "via pactista" per solucionar els problemes laborals.

L'acció dels grups armats terroristes

- Aparició de grups armats d'extrema dreta i d'esquerra que van crispar l'ambient polític i social.
- Els GRAPO inicien una onada d'atemptats contra oficials de l'Exèrcit, que provocà també gran tensió entre les forces armades.
- ETA va augmentar la intensitat dels seus atemptats i segrestos...

"Acoso y derribo" d'Adolfo Suárez i la descomposició de l'UCD..

- El Govern de la UCD es manifestà clarament incapaç d'afrontar la crisi econòmica o d'aturar l'onada terrorista entre 1979 i 1981.
- Part de l'Exèrcit va retirar el seu suport a Suárez.
- Fracàs de la política autonòmica. La UCD és contrària a la plena autonomia d'Andalusia i de la Comunitat Valenciana. A més, no pot impedir el triomf electoral de PNB i de CiU.
- L'oposició del PSOE al Parlament s'endurí i va provocar fortes divisions en el sí de la UCD i els seus "barons".

EL COP D'ESTAT DEL 23 DE FEBRER DE 1981 – EL 23F

- Suárez va dimitir com a Cap del Govern i el Parlament es va reunir el 23 de febrer de 1981 per votar la candidatura de Leopoldo Calvo Sotelo (UCD). Durant la sessió van entrar a l'hemicicle un grup de guàrdies civils comandats pel Tinent Coronel Antonio Tejero, que els va mantenir segrestats.
- El Capità General de València, Jaime Milans del Bosch proclamà l'estat d'excepció i va treure les tropes pels carrers de València.
- Durant la nit del 23 al 24 de febrer, el Rei desautoritzà l'intentona colpista i va obtenir la fidelitat de la resta dels capitans generals. Tejero es rendí i els seus homes van sortir del recinte per una finestra. Foren detinguts i conduïts a una caserna militar per a la seva reclusió.
- El judici contra les colpistes acaba amb la condemna a 30 anys de presó per als principals inculpats. Dies després, Leopoldo Calvo Sotelo fou nomenat nou Cap del Govern.

L'època de Felipe González. El PSOE al poder. (1982 – 1996)

L'octubre de 1982, el govern de l'UCD presidit per Leopoldo Calvo Sotelo havia convocat unes noves eleccions generals al Parlament d'Espanya.

- El PSOE va obtenir una àmplia victòria electoral, amb més del 46 % dels vots i la seva campanya “*Por el cambio*”. La UCD pràcticament desapareixia del mapa polític.
- La segona posició la va obtenir *Coalición Democrática*, liderada per l'*Alianza Popular* de Fraga Iribarne, que obtingué més del 26% dels vots.
- A Catalunya, també la victòria fou pel PSC, mentre el PSUC i la UCD tenien un fort desgavell electoral.

Dies després, **Felipe González** era investit com a Cap del Govern, amb un gabinet format sobretot per l'ala moderada del Partit Socialista.

L'obra de govern del primer mandat socialista (1982 – 1986)

Política antiterrorista

- ↻ Èxits policials en la lluita contra ETA i acords de lluita antiterrorista amb França
- ↻ Inici de les polítiques de reinserció amb els refugiats bascos
- ↻ Aparició de la “guerra bruta” contra ETA: els GAL

Política autonòmica

- ↻ Aprovació dels Estatuts d'autonomia pendents, i victòria socialista a les comunitats creades per l'article 143 de la Constitució (1983)
- ↻ Victòria de CiU a Catalunya i del PNB a Euskadi (1984), on el mes de desembre del 84 el lehendakari Karlos Garaikoetxea dimiteix i és substituït per José Antonio Ardanza.
- ↻ Victòria de CD (AP) a les eleccions gallegues de 1985.

Política militar i internacional

- ↻ Procés de modernització i professionalització de l'Exèrcit, que aconsegueix eliminar l'amenaça colpista.
- ↻ Referèndum per a la permanència i plena integració d'Espanya a l'OTAN (hi havia ingressat el 1982). La victòria a favor fou molt ajustada (el 51% dels vots).

Política social

- Llei de despenalització parcial de l'avortament (1985)
- Llei Orgànica del Dret a l'Educació (LODE) (1985).

Política econòmica

- Reconversió industrial, política de contenció salarial, incentivació de les inversions productives i lluita contra la inflació. Es va prioritzar en general les accions per sanejar l'economia espanyola.
- Especial ressò de l'expropiació del hòlding RUMASA (1983) propietat de l'industrial Ruiz Mateos.
- Va continuar l'augment en el nombre d'aturats, que l'any 1984 superà el 22 % de la població activa.
- EL JUNY DE 1986 es signà el Tractat per a l'Adhesió d'Espanya a la Comunitat Econòmica Europea.

La segona legislatura socialista (1986 – 1989)

El PSOE va tornar a guanyar amb majoria absoluta les eleccions del juny de 1986, amb un 44 % dels vots. Els socialistes van revalidar el seu domini electoral en les següents eleccions autonòmiques andaluses (1986), a les municipals i autonòmiques de 1987, i a les europees de 1989.

Mentre, a **Euskadi** el PNB va tornar a guanyar les eleccions autonòmiques de 1986, però va haver de formar govern de coalició amb el PSE-PSOE.

A **Catalunya**, CiU va guanyar per tercer cop les eleccions autonòmiques el 1988, amb majoria absoluta.

Oposició. En un congrés del partit de 1989, la coalició denominada Alianza Popular passa a tenir el nom de **Partido Popular**, que inicia un procés de renovació i un important creixement.

Política antiterrorista.

- S'inicià una etapa d'estreta col·laboració amb França, que començà a extraditar terroristes d'ETA refugiats al país cap a Espanya.
- 1897 – 14 grups del Parlament espanyol, entre ells tots els partits principals, signaren el Pacte Antiterrorista.
- El 1989 s'iniciaren converses entre el Govern i ETA a Alger, que acabaren fracassant.

Política econòmica

- La política econòmica del Govern aconsegueix reduir la inflació i un ràpid creixement econòmic en aquesta etapa.
- Manteniment d'un elevat índex d'atur. (entorn el 20 %)
- Forta conflictivitat social (vagues d'estudiants, serveis públics, metges i pagesos el 1986, vaga d'estudiants del 1988, vaga general del 14D de 1988, etc.)